

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ Й АУДИТУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

(за матеріалами фермерського господарства «ГУДИМ»)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Другий (магістерський) рівень вищої освіти

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

601-ЕО

12176641

КР

Розробила студентка групи 601-ЕО

Ладатко К.Ю.

Керівник: д.е.н., доцент

Дмитренко А.В.

Рецензент: головний бухгалтер фермерського
господарства «Гудим»

Гудим Є.Д.

Засвідчую, що в цій роботі немає запозичень
із праць інших авторів без відповідних
посилань

Ладатко К.Ю.

Підтверджую достовірність даних,
використаних у роботі

Дмитренко А.В.

Допустити до захисту
Завідувач кафедри

Свистун Л.О.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	5
1.1 Загальна характеристика, організаційно-управлінська структура та види діяльності підприємства.....	5
1.2 Організація бухгалтерського обліку суб'єкта господарювання.....	9
1.3 Аналіз основних техніко-економічних показників фермерського господарства «ГУДИМ».....	13
РОЗДІЛ 2 ОБЛІК ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	19
2.1 Економічна природа, склад і класифікація виробничих запасів. Оцінка виробничих запасів.....	19
2.2 Документальне оформлення обліку виробничих запасів.....	25
2.3 Синтетичний і аналітичний облік виробничих запасів.....	30
2.4 Облік надходження виробничих запасів на підприємство.....	34
2.5 Облік вибуття виробничих запасів.....	39
2.6 Відображення обліку виробничих запасів у фінансовій звітності підприємства.....	43
РОЗДІЛ 3 АУДИТ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	48
3.1 Мета, завдання, нормативно-інформаційне забезпечення аудиту виробничих запасів.....	48
3.2 Методика проведення аудиту виробничих запасів.....	52
3.3 Оформлення результатів аудиту виробничих запасів.....	58
РОЗДІЛ 4 АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ.....	63
4.1 Аналіз динаміки обсягу, складу та структури виробничих запасів.....	63
4.2 Оцінка якісного стану виробничих запасів.....	68
4.3 Аналіз ефективності використання виробничих запасів на підприємстві.....	71
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ	79
ДОДАТКИ.....	86

				601-EO 12176641 КР												
	П. І. Б.	Підпис	Дата													
Розроб.	Ладатко К.Ю			Організаційні та методичні засади обліку, аналізу й аудиту виробничих запасів на підприємстві (за матеріалами фермерського господарства «ГУДИМ»)												
Перевір.	Дмитренко А.В															
Н. контр.	Дмитренко А.В															
Затверд.	Свистун Л.А.															
				<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 15%;">Стадія</td> <td style="width: 15%;">Арк.</td> <td style="width: 15%;">Аркушів</td> </tr> <tr> <td></td> <td style="text-align: center;">2</td> <td style="text-align: center;">85</td> </tr> <tr> <td colspan="3" style="text-align: center;"> Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка Кафедра ФІББО </td> </tr> <tr> <td colspan="2"></td> <td style="text-align: right;">2</td> </tr> </table>	Стадія	Арк.	Аркушів		2	85	Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка Кафедра ФІББО					2
Стадія	Арк.	Аркушів														
	2	85														
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка Кафедра ФІББО																
		2														

ВСТУП

У сучасних умовах розвитку ринкової економіки важливе значення набуває ефективне управління ресурсами підприємства, зокрема виробничими запасами, які є ключовим елементом обігових активів. Від раціональної організації обліку, системного аналізу та незалежного аудиту виробничих запасів залежить безперервність виробничого процесу, фінансова стабільність та конкурентоспроможність підприємства.

Виробничі запаси забезпечують безперервність виробництва, а також впливають на структуру витрат і кінцеві результати господарської діяльності. Водночас їх неправильне облікове відображення, неефективне управління або відсутність належного контролю можуть призводити до фінансових втрат, порушення виробничого циклу, недостовірності фінансової звітності.

Організація та методика обліку, аналізу й аудиту виробничих запасів повинні відповідати вимогам національних стандартів бухгалтерського обліку, міжнародних стандартів фінансової звітності, а також практичним потребам управління підприємством. У цьому контексті особливого значення набуває наукове обґрунтування підходів до удосконалення облікових процедур, методів аналізу та інструментів аудиту.

Актуальність обраної теми зумовлена необхідністю підвищення ефективності управління виробничими запасами, удосконалення методичного забезпечення їх обліку та аналізу, а також посилення аудиторського контролю за достовірністю та повнотою облікової інформації.

Метою даної магістерської роботи є дослідження теоретичних і практичних аспектів організації обліку, проведення економічного аналізу та аудиту виробничих запасів на підприємстві з метою виявлення резервів підвищення ефективності управління ними.

Для досягнення поставленої мети в роботі передбачено виконання таких завдань:

- розкрити економічну сутність виробничих запасів як об'єкта обліку та контролю;

- дослідити нормативно-правову базу, що регламентує облік і аудит виробничих запасів;
- проаналізувати організацію обліку запасів на конкретному підприємстві;
- оцінити методика економічного аналізу запасів у системі управління ресурсами;
- розробити практичні рекомендації щодо вдосконалення методики обліку, аналізу та аудиту виробничих запасів.

Об'єкт дослідження – це діяльність фермерського господарства «ГУДИМ».

Предметом – сукупність організаційних і методичних засад обліку, аналізу та аудиту запасів.

Для вивчення обліку руху основних засобів використано матеріали підприємства та наукову літературу.

У роботі використано схеми, таблиці та графіки для узагальнення інформації.

Магістерська робота складається з вступу, чотирьох розділів, висновків і пропозицій, списку використаних літературних джерел та додатків.

У розділі першому досліджено економічну характеристику підприємства. Висвітлено систему організації обліку на підприємстві, посадові обов'язки працівників бухгалтерської служби, форма бухгалтерського обліку, напрями удосконалення організації обліку. Проведено детальний аналіз основних економічних показників за 2022-2024 роки, оцінено ефективність діяльності підприємства.

У другому розділі кваліфікаційної роботи розглянуто питання бухгалтерського обліку виробних запасів.

У третьому розділі розкрито питання аудиту виробних запасів.

У четвертому розділі наведено аналіз використання виробничих запасів на підприємстві та шляхи підвищення їх використання.

У кінці магістерської роботи зроблено висновок, в якому наведено рекомендації та результати дослідження.

РОЗДІЛ 1 ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

1.1 Загальна характеристика, організаційно-управлінська структура та види діяльності підприємства

Фермерське господарство «ГУДИМ» – це комерційна організація, яка створена членами однієї сім'ї, які внесли майновий та грошовий внесок, для здійснення підприємницької діяльності з виробництва сільськогосподарської продукції та її реалізації, заснованої на їх особистій трудовій участі і використанні земельної ділянки, наданої для цих цілей відповідно до чинного законодавства України.

Основний вид діяльності – це вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур. Фермерське господарство «ГУДИМ» займається вирощуванням овочів і баштанних культур, коренеплодів і бульбоплодів, допоміжною діяльністю у рослинництві, виробництвом цукру (рис 1.1).

Рисунок 1.1 – Види діяльності ФГ «ГУДИМ»

Господарство регламентується у своїй діяльності Конституцією України, Земельним кодексом України, Законом України «Про фермерського

господарство», інших нормативно-правових актів та діє на підставі Статуту (Додаток А).

Місце знаходження: вулиця Польова, 8, с. Малий Кобелячок, Новосанжарського району Полтавської області, 39333.

Фермерське господарство «ГУДИМ» – це юридична особа, яка має самостійний баланс і діє на основі повного господарського розрахунку і самофінансування;

Фермерське господарство має право діяти самостійно від свого імені при укладенні договорів, реалізації майнових та немайнових прав, а також при взятті на себе юридичних зобов'язань. Підприємство може бути стороною в судових спорах, відкривати рахунки в банках (у тому числі валютні), використовувати власну печатку, штампи та інші атрибути, які містять найменування господарства.

Основною метою діяльності фермерського господарства є одержання прибутку. Цей прибуток розподіляється між учасниками відповідно до їхнього особистого трудового вкладу, а також використовується для досягнення соціально-економічних результатів.

Права фермерського господарства «ГУДИМ» включають:

1. Ведення сільськогосподарської діяльності на наданих земельних ділянках.
2. Використання землі згідно з її цільовим призначенням.
3. Право власності на вирощені культури, врожай, іншу продукцію та доходи від її реалізації (крім випадків оренди землі).
4. Використання природних ресурсів на ділянці – води, торфу, корисних копалин місцевого значення – для власних потреб.
5. Зведення будівель та споруд для житлового, господарського та культурно-побутового призначення.
6. Проведення меліоративних робіт, зокрема зрошення, осушення, створення водойм.
7. Отримання компенсації за витрати на покращення якості земель у разі вилучення ділянки або добровільної відмови від неї.
8. Надання землі в тимчасове користування.

9. Відмова від користування землею за власним бажанням.
10. Ініціювання встановлення або скасування земельного сервітуту.

Основні обов'язки господарства:

1. Дотримання цільового призначення земель та умов їх використання.
2. Раціональне використання землі з дотриманням природоохоронних норм, підвищення її родючості.
3. Здійснення заходів щодо збереження та охорони земельних ресурсів.
4. Своєчасна сплата обов'язкових платежів за користування землею.
5. Недопущення порушення прав інших користувачів землі.
6. Забезпечення реалізації сервітутних прав у разі необхідності.
7. Виконання розрахункових операцій згідно з встановленими строками та черговістю.

Управління фермерським господарством здійснюється через Загальні збори засновників (вищий орган) та Голову господарства (виконавчий орган).

Голова господарства, який є його засновником, представляє інтереси підприємства у взаєминах з державними установами, організаціями та фізичними особами. Він має повноваження укладати угоди, вчиняти інші юридичні дії від імені господарства, а також може передавати частину своїх обов'язків іншим членам або працівникам господарства на підставі письмового доручення.

Основні напрями діяльності підприємства – виробництво, заготівля та реалізація сільськогосподарської продукції.

Організаційно-управлінська структура ФГ «ГУДИМ» складається з таких посад:

- Загальні збори Засновників господарства;
- Голова ФГ;
- головний бухгалтер;
- бухгалтер;
- головний агроном;
- агроном із захисту рослин;
- агроном із насінництва;
- механік;

- водій автотранспортних засобів;
- тракторист-машиніст.

Організаційно-управлінську структуру фермерського господарства «Гудим» зображено на рис. 1.2.

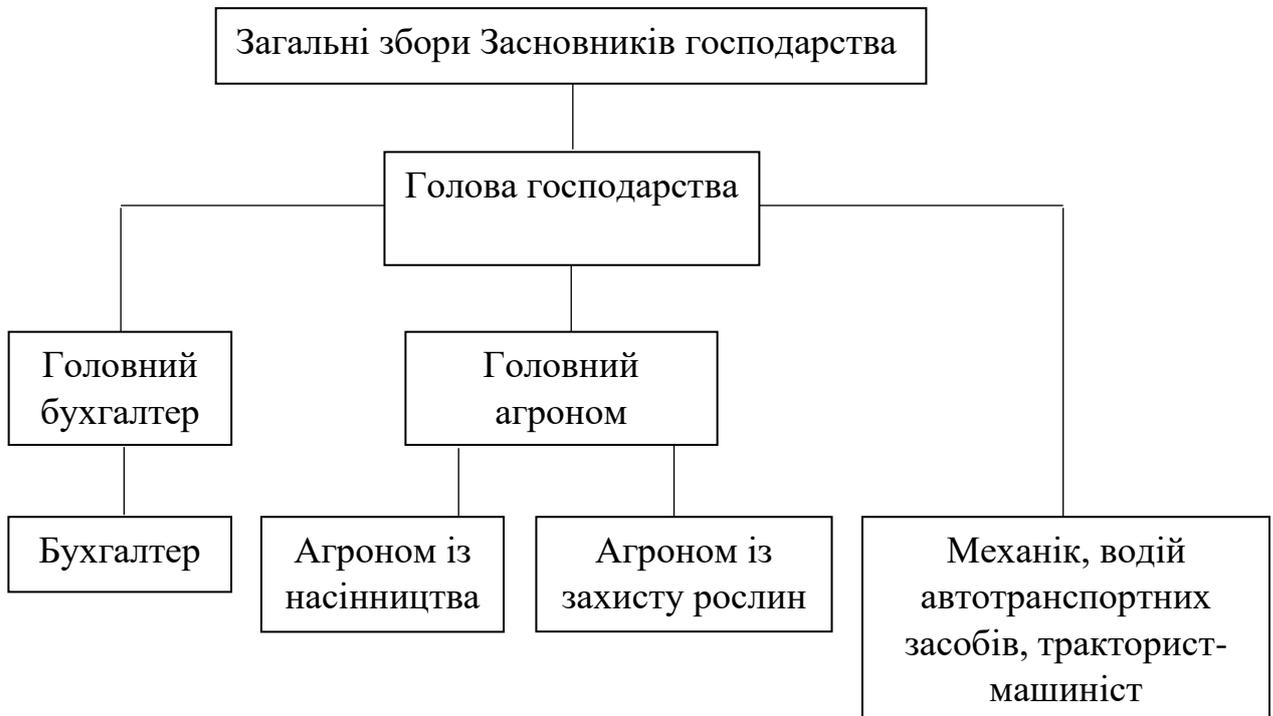

Рисунок 1.2 – Організаційно-управлінська структура фермерського господарства «ГУДИМ»

Розмір статутного капіталу фермерського господарства становить 1000,00 грн. Уся сума внесена єдиним засновником, частка якого дорівнює 100% від загального обсягу капіталу.

Майно фермерського господарства формується з таких джерел:

- будівель, споруд, устаткування;
- матеріально-технічних цінностей та продукції, виробленої у процесі господарської діяльності;
- цінних паперів, доходів, отриманих господарством;
- інших активів, придбаних на законних підставах;
- прав на користування земельними ділянками, водними об'єктами, природними ресурсами, будівлями та обладнанням;
- майнових прав, зокрема на об'єкти інтелектуальної власності;

- коштів, які передаються членами господарства до його майнової бази.

Земельний фонд фермерського господарства може включати:

- ділянки, що перебувають у власності господарства як юридичної особи;
- земельні наділи, які належать членам господарства на праві приватної власності;
- землі, що використовуються на умовах оренди.

Отриманий прибуток підлягає розподілу за результатами фінансового року згідно з рішенням загальних зборів. Він розподіляється пропорційно частці засновників у статутному капіталі та ступеню їх трудової участі в діяльності господарства.

Оснoву трудових відносин у фермерському господарстві становить особиста праця його членів. За потреби, господарство має право укласти трудові договори або контракти з іншими особами для залучення додаткової робочої сили.

Припинення діяльності господарства можливе у таких випадках:

1. Проведення реорганізації (злиття, поділ, приєднання тощо);
2. Ліквідація господарства за рішенням засновників або в судовому порядку;
3. Визнання господарства банкрутом;
4. Відсутність членів або спадкоємців, які бажають продовжити діяльність господарства.

Отже, організаційна та управлінська структури господарства відповідають обраному напрямку виробництва та забезпечують нормальний хід виробничого процесу.

1.2 Організація бухгалтерського обліку суб'єкта господарювання

Організація бухгалтерського обліку на підприємстві має велике значення, оскільки від правильно вибудованої системи залежить ефективність діяльності. Налагоджений облік дає змогу своєчасно виявляти та виправляти помилки, точно визначати фінансовий стан підприємства, оцінювати результати роботи та обґрунтовано приймати управлінські рішення.

У Фермерському господарстві «ГУДИМ» бухгалтерський відділ складається з головного бухгалтера та бухгалтера.

Облік ведеться за спрощеною формою, де основним документом є Журнал реєстрації господарських операцій. Записи в ньому робляться послідовно (в хронологічній послідовності) з використанням принципу подвійного запису. Для деталізації окремих об'єктів застосовуються додаткові регістри. Нумерація записів у журналі ведеться безперервно протягом усього господарського року.

Майно, яке передається до капіталу господарства, умовно поділяється на такі категорії:

- грошові кошти, що надходять від членів господарства;
- матеріальні активи, право власності на які переходить до юридичної особи;
- нематеріальні активи.

Надходження майна відображається в обліку в складі відповідних статей – основних засобів, запасів тощо, а нематеріальні права враховуються як нематеріальні активи.

Передача майна оформлюється належними первинними документами відповідно до виду активу. У випадках передачі основних засобів або малоцінних необоротних матеріальних цінностей складається акт приймання-передачі, затверджений комісією, яку призначає Голова господарства. Об'єкти, оприбутковані на баланс, підлягають амортизації.

При відпуску запасів оформлюється накладна-вимога (внутрішнє переміщення). Для такої операції комісія не потрібна – достатньо підписів осіб, які передали та прийняли запаси, а також погодження голови господарства.

Для обліку використовується комп'ютерна програма «М.Е.Дос».

Згідно з обліковою політикою ФГ «ГУДИМ», до складу основних засобів належать матеріальні активи з експлуатаційним строком понад один рік і вартістю більше 6000 грн (без ПДВ) за одиницю.

Амортизаційні відрахування за основними засобами нараховуються прямолінійним методом відповідно до визначених груп. Якщо залишкова вартість основних засобів перевищує їх справедливую вартість на дату балансу більше ніж на 10%, проводиться переоцінка.

До малоцінних матеріальних активів належать цінності з вартістю до 6000 грн та строком використання до одного року.

Запаси оцінюються методом середньозваженої собівартості, а витрати, пов'язані з їх придбанням, включаються до собівартості цих запасів.

Підприємство може включати до витрат такі статті:

- оплата праці;
- соціальні відрахування;
- насіння та посадкові матеріали;
- паливно-мастильні матеріали;
- добрива;
- засоби захисту рослин і тварин;
- корми;
- сировина та матеріали;
- роботи та послуги;
- витрати на утримання основних засобів;
- інші витрати;
- загальновиробничі та загальногосподарські витрати.

Розподіл загальновиробничих і загальногосподарських витрат здійснюється наприкінці року пропорційно нарахованій заробітній платі відповідних працівників.

В господарстві діє робочий план рахунків бухгалтерського обліку, який охоплює активи, капітал, зобов'язання та субрахунки з урахуванням потреб управління, контролю та аналізу.

Грошові кошти у фінансовій звітності включають залишки на поточному рахунку та в касі. Перерахування коштів для сплати податків чи розрахунків з іншими організаціями здійснюється лише з погодження директора.

Підзвітним працівникам видаються кошти з каси на потреби виробництва — закупівлю запчастин, продуктів, матеріалів тощо. Якщо коштів недостатньо, за потреби закупівля може бути здійснена за особисті кошти підзвітної особи з подальшим відшкодуванням.

Дебіторська заборгованість у балансі відображається за чистою реалізаційною вартістю. Система оплати праці визначається колективним договором підприємства.

Бухгалтерський облік у ФГ «ГУДИМ» ведеться відповідно до Законів України «Про фермерське господарство» та «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність», а також Методичних рекомендацій щодо обліку у фермерських господарствах.

Після реєстрації господарства фермер складає опис майна, що включає: первісну вартість основних засобів, їх знос, вартість запасів, продукції, молодняка тощо. На підставі цих даних формується вступний баланс, де активи відображаються за статтями майна, а пасив – за джерелами їх формування.

Головний бухгалтер належить до категорії «Керівники» і призначається/звільняється наказом керівника з дотриманням вимог трудового законодавства. Він підпорядковується безпосередньо керівнику господарства.

Функції головного бухгалтера:

1. Забезпечувати ведення обліку відповідно до вимог законодавства та специфіки діяльності господарства.
2. Контролювати правильність відображення всіх операцій у обліку.
3. Слідкувати за своєчасним оформленням первинних документів.
4. Захищати облікові дані від несанкціонованих змін та втрат.
5. Готувати фінансову звітність та подавати її у встановлені строки.
6. Забезпечувати об'єктивну інформацію про фінансовий стан господарства.
7. Підготовлювати іншу звітність відповідно до вимог нормативних актів.
8. Організовувати сплату податків та зборів, а також розрахунки з кредиторами за узгодженням із керівником.
9. Контролювати касові операції та ефективне використання ресурсів.
10. Брати участь у проведенні інвентаризацій.
11. Перевіряти стан обліку у відокремлених підрозділах.
12. Готувати пропозиції щодо облікової політики, форм внутрішнього обліку, удосконалення системи документообігу та автоматизації обліку.

Права головного бухгалтера:

1. Представляти бухгалтерію у взаємодії з іншими структурами.
2. Підписувати документи в межах своїх повноважень.
3. Вести службове листування з питань обліку.
4. Вносити пропозиції щодо матеріальної чи дисциплінарної відповідальності працівників.
5. Повідомляти керівника про виявлені недоліки та пропонувати шляхи їх усунення.
6. Вимагати створення умов для виконання своїх обов'язків.

Головний бухгалтер несе відповідальність за порушення правил ведення обліку, завдання збитків або неналежне виконання своїх обов'язків.

Необхідні знання для головного бухгалтера:

- законодавчі та нормативні акти з бухгалтерського обліку, фінансової звітності та оподаткування;
- технологія виробництва та документообіг;
- правила інвентаризації;
- економіка, податкове, цивільне, трудове законодавство.

Рекомендації для покращення обліку у господарстві:

- Посилити внутрішній контроль: запровадити чіткі процедури перевірок та систематичний аудит.
- Впорядкувати документообіг: розробити графік обробки документів для своєчасного оформлення первинних даних.

Таким чином, добре організований бухгалтерський облік є ключовим елементом стабільної та прозорої діяльності господарства, що забезпечує достовірність фінансової інформації і сприяє якісному управлінню.

1.3 Аналіз основних техніко-економічних показників фермерського господарства «ГУДИМ»

Аналіз основних економічних показників діяльності підприємства необхідний для того, щоб отримати певну кількість важливих та інформативних показників, що

надають точне і об'єктивне уявлення про фінансово-господарський стан підприємства.

При аналізі основних економічних показників діяльності підприємства аналізують: зобов'язання, власний капітал, доходи і витрати, показники рентабельності, грошові потоки, показники майнового стану, ділової активності, інвестиційної діяльності, трудові показники, показники ліквідності, фінансової стійкості.

Аналіз основних економічних показників діяльності фермерського господарства «ГУДИМ» наведено у додатку Б.

Аналіз ТЕП показав, що важливе значення на підприємстві належить активам, які є матеріально-технічною базою підприємства. Динаміка активів фермерського господарства «ГУДИМ» за 2022-2024 роки зображена на рис. 1.3.

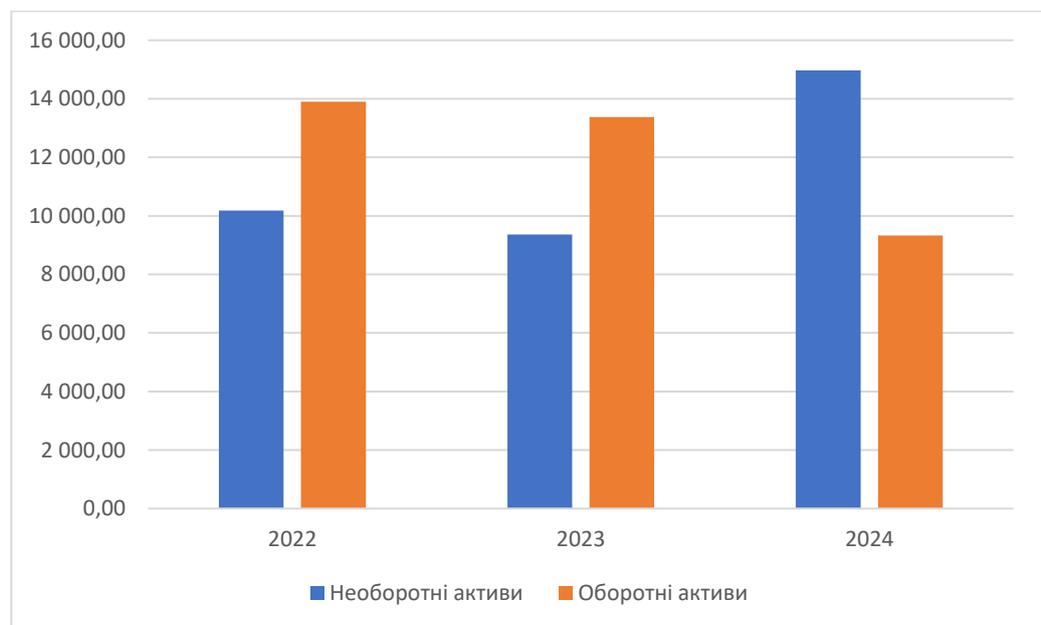

Рисунок 1.3 – Динаміка активів фермерського господарства «Гудим» за 2022-2024 роки

Проведений аналіз активів фермерського господарства «Гудим» дає змогу стверджувати, що необоротні активи у 2023 р. зменшилися порівняно з 2022 р. Це пов'язано з тим, що основні засоби зношуються. У 2024 р. необоротні активи збільшилися. Оборотні активи у 2024 р. зменшилися порівняно з 2022-2023 рр., що

пов'язано із зменшенням грошових коштів, дебіторської заборгованості та інших оборотних активів.

Таким чином, спостерігається перерозподіл активів у бік необоротних, що свідчить про розширення виробничої бази.

Важливим показником є зобов'язання, що є джерелом формування фінансових ресурсів.

На фермерському господарстві «ГУДИМ» немає довгострокових зобов'язань, але є поточні. У 2022 р. зобов'язання складала 3 000 тис. грн, у 2023 р. – лише 79,3 тис. грн, а у 2024 р. – відсутні.

Скорочення зобов'язань у 2023 р. на 97%, що говорить про ліквідацію боргового навантаження.

Отже, господарство стало фінансово автономним, що позитивно впливає на стійкість і незалежність.

Власний капітал є важливим показником у аналізі ефективності господарської діяльності, оскільки він є фінансовою основою діяльності підприємства та джерелом погашення збитків. Динаміка власного капіталу фермерського господарства «ГУДИМ» за 2022-2024 роки наведена на рис. 1.4.

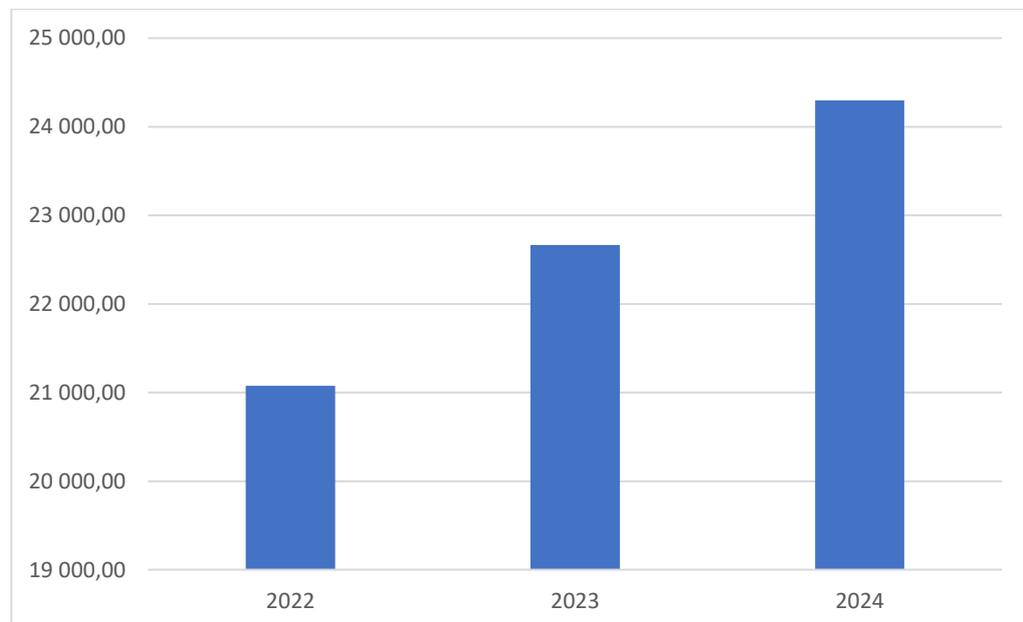

Рисунок 1.4 – Динаміка власного капіталу ФГ «ГУДИМ» за 2022-2024 роки

За даними аналізу можемо зробити висновок, що власний капітал у 2024 р. збільшився з порівняно з 2022-2023 рр. Це пов'язано з тим, що зріс чистий дохід.

Отже, спостерігається сталий приріст власного капіталу, що говорить про фінансову стабільність і прибуткову діяльність.

Важливим показником у аналізі господарської діяльності є доходи і витрати, тому, що від їх ефективності формування залежить одержання прибутку підприємством. Динаміка чистого доходу (виручка) від реалізації, собівартості та чистого прибутку ФГ «ГУДИМ» за 2022-2024 роки наведена нами на рис.1.5.

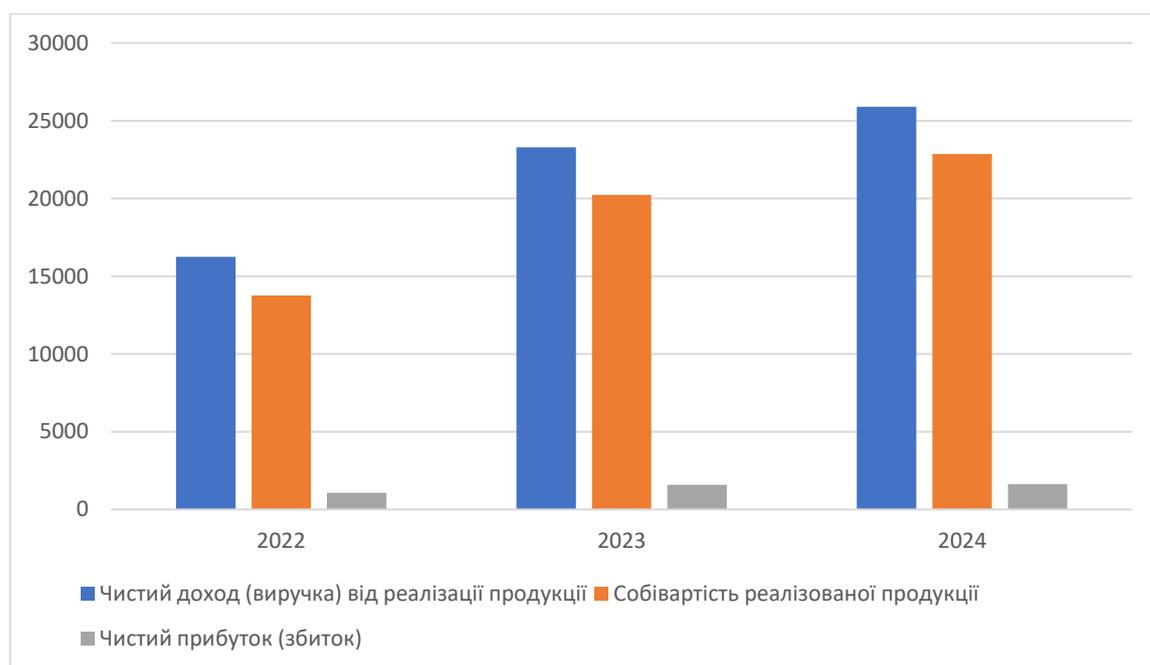

Рисунок 1.5 – Динаміка чистого доходу (виручка) від реалізації, собівартості та чистого прибутку ФГ «ГУДИМ» за 2022-2024 роки

У 2024 р. чистий дохід (виручка) від реалізації продукції та її собівартість суттєво зросла порівняно з 2022-2023 рр. Чистий прибуток збільшився, хоч і повільніше, але це говорить про ефективність операцій.

Динаміка показників рентабельності ФГ «ГУДИМ» за 2022-2024 роки зображена нами рис. 1.6.

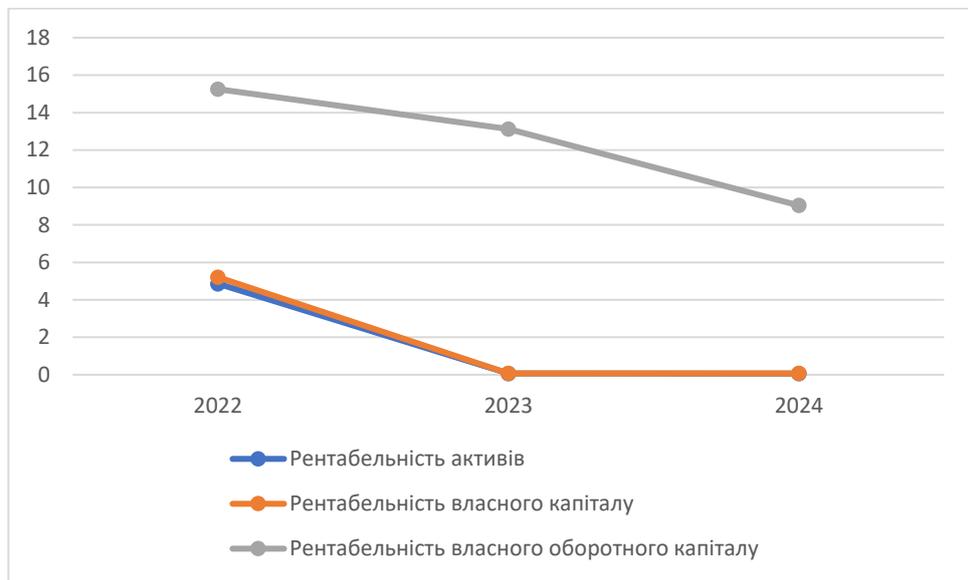

Рисунок 1.6 – Динаміка показників рентабельності ФГ «ГУДИМ» за 2022-2024 роки

Рентабельність активів і капіталу падає, що свідчить про зниження ефективності використання ресурсів, попри зростання прибутку.

Рентабельність власного оборотного капіталу суттєво знизилась (до 9,04% у 2024 р.), що вимагає уваги.

Динаміка показників ділової активності ФГ «ГУДИМ» за 2022-2024 роки наведена нами на рис. 1.7.

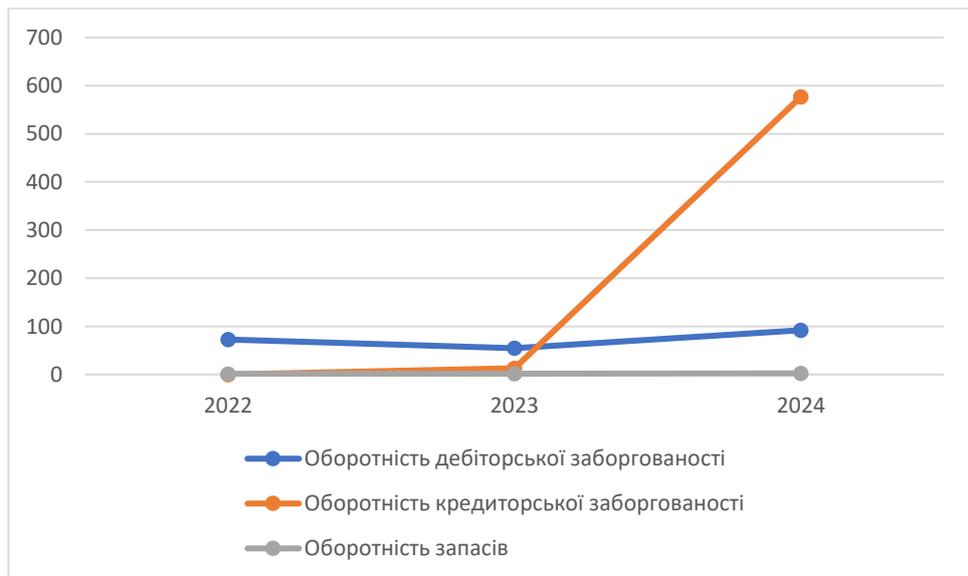

Рисунок 1.7 – Динаміка показників ділової активності ФГ «ГУДИМ» за 2022-2024 роки

Оборотність дебіторської заборгованості покращилась (до 91,9 обертів на рік).
Оборотність запасів також покращується, що свідчить про ефективне управління запасами.

Оборотність кредиторської заборгованості зросла до 576,7 обертів — це може свідчити про відсутність значних боргів.

Усі коефіцієнти ліквідності значно перевищують нормативні значення, тобто господарство має високий рівень платоспроможності.

Висока автономія показує повну відсутність залежності від зовнішніх джерел.

Маневреність капіталу в 2024 р. трохи погіршилася, але загальна стійкість залишається високою. Господарство дуже фінансово стійке, однак зменшується гнучкість у використанні капіталу.

Таким чином, ФГ «ГУДИМ» показує зростання обсягів виробництва, активів і прибутку. Спостерігається ефективне управління грошовими коштами, запасами і боргами. Високий рівень фінансової стійкості та ліквідності. Відсутність боргового навантаження та інвестиційної активності в капітальні та фінансові вкладення. Фінансовий стан у 2024 році добрий, але потребує підвищення ефективності використання ресурсів.

РОЗДІЛ 2 ОБЛІК ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

2.1 Економічна природа, склад і класифікація виробничих запасів. Оцінка виробничих запасів.

Економічна природа виробничих запасів полягає в тому, що це оборотні активи підприємства, які використовуються для виробництва продукції і знаходяться в процесі кругообігу оборотних коштів. Вони є початковим етапом виробничого циклу та призначені для споживання протягом операційного циклу або 12 місяців з дати балансу.

Для цілей бухгалтерського обліку до складу запасів належать:

- сировина, основні та допоміжні матеріали, комплектуючі та інші матеріальні ресурси, призначені для виготовлення продукції, виконання робіт, надання послуг, а також для розподілу, передачі, забезпечення виробничих процесів і адміністративних потреб;

- незавершене виробництво, тобто деталі, вузли, вироби та технологічні процеси, що ще не пройшли повної обробки або складання. На підприємствах, що виконують роботи чи надають послуги, незавершене виробництво включає витрати на роботи (послуги), за якими ще не визнано дохід;

- готова продукція, виготовлена підприємством, призначена для реалізації та така, що відповідає встановленим технічним і якісним вимогам, визначеним договором чи іншим нормативним документом;

- товари, тобто матеріальні цінності, придбані або отримані підприємством для подальшого продажу;

- малоцінні та швидкозношувані предмети, що використовуються не довше одного року або протягом нормального операційного циклу, якщо він триває більше року;

- поточні біологічні активи, якщо їх оцінювання здійснюється відповідно до цього стандарту, а також сільськогосподарська та лісогосподарська продукція після її первісного визнання [9].

В табл. 2.1 наведено класифікацію запасів за основними ознаками.

Класифікація запасів за основними ознаками

Ознака класифікації	Групи запасів	Характеристика
1	2	3
За економічним змістом	<ul style="list-style-type: none"> - Виробничі запаси - Незавершене виробництво - Готова продукція - Товари - МШП 	Відображають місце запасів у процесі виробництва та обігу
За роллю у виробничому процесі	<ul style="list-style-type: none"> - Сировина - Основні матеріали - Допоміжні матеріали - Купівельні напівфабрикати - Комплектуючі вироби - Паливо - Тара - Запасні частини 	Характеризують функціональне призначення запасів у технологічному циклі
За призначенням і використанням	<ul style="list-style-type: none"> - Виробничі - Адміністративні - Торговельні - Допоміжні 	Визначають напрямки використання запасів у діяльності підприємства
За терміном використання	<ul style="list-style-type: none"> - Короткострокові - Довгострокові 	Впливає на структуру оборотних активів
За місцем зберігання та знаходження	<ul style="list-style-type: none"> - На складах - У виробництві - У дорозі - Передані в переробку - На відповідальному зберіганні 	Важливо для організації складського обліку та контролю руху запасів

1	2	3
За ступенем готовності	<ul style="list-style-type: none"> - Сировина - Напівфабрикати - Готова продукція 	Показує рівень обробки матеріальних цінностей.
За джерелами формування	<ul style="list-style-type: none"> - Придбані - Власного виробництва - Отримані безоплатно - Віднесені до статутного капіталу 	Визначають порядок формування первісної вартості.
За ліквідністю	<ul style="list-style-type: none"> - Високоліквідні - Середньоліквідні - Неліквідні 	Визначає здатність запасів швидко перетворюватись на грошові кошти
За галузевою специфікою	<ul style="list-style-type: none"> - Сільськогосподарські - Природні ресурси - Продукція добувних галузей 	Мають особливі правила оцінки
За методами оцінки	<ul style="list-style-type: none"> - Ідентифікована собівартість - Середньозважена собівартість - ФІФО - Нормативні затрати - За цінами продажу 	Визначають порядок оцінки запасів при вибутті

Одиницею обліку запасів у бухгалтерії виступає окремий номенклатурний вид запасів або однорідна група (вид) таких цінностей.

Запаси, які підприємство придбало, отримало або виготовило власними силами, зараховуються на баланс за їх первісною вартістю.

Первісною вартістю запасів, придбаних за плату, є собівартість цих запасів, що включає фактичні витрати підприємства.

Транспортно-заготівельні витрати обліковують на окремому субрахунку й щомісяця розподіляють між:

- залишком запасів на кінець місяця;
- запасами, що вибули (використані, реалізовані, передані тощо).

Частка транспортно-заготівельних витрат, яка відноситься до вибулих запасів, визначається як добуток середнього відсотка таких витрат і вартості запасів, що вибули. Середній відсоток обчислюють як відношення суми залишку транспортно-заготівельних витрат на початок місяця плюс витрати за місяць до суми залишку запасів на початок місяця плюс вартість запасів, що надійшли протягом місяця.

До первісної вартості також включаються інші витрати, безпосередньо пов'язані з придбанням запасів і доведенням їх до стану, придатного для використання за призначенням. Це, зокрема:

- прямі матеріальні витрати;
- прямі витрати на оплату праці;
- інші прямі витрати на доопрацювання та поліпшення якісних і технічних характеристик запасів.

Якщо на момент оприбуткування неможливо достовірно визначити первісну вартість запасів, допускається тимчасова оцінка за справедливою вартістю з подальшим коригуванням до первісної.

Для запасів, виготовлених власними силами, первісною вартістю визнається їх виробнича собівартість, визначена відповідно до НП(С)БО 16 «Витрати» [13].

Якщо запаси вносяться до статутного капіталу підприємства, їх первісною вартістю є справедлива вартість, погоджена засновниками (учасниками), з урахуванням витрат.

Для запасів, отриманих підприємством безоплатно, первісною вартістю є їх справедлива вартість із включенням витрат, перелічених у пункті 9 НП(С)БО 9 [9].

Якщо запаси придбані в результаті обміну на подібні запаси, їх первісна вартість, як правило, дорівнює балансовій вартості переданих запасів. Якщо балансова вартість переданих запасів перевищує їх справедливу вартість, первісною вартістю отриманих запасів є їх справедлива вартість, а різницю відносять до витрат звітного періоду.

Якщо запаси отримані в обмін на неподібні запаси, їх первісною вартістю визнається справедлива вартість отриманих запасів.

Подібними вважаються запаси, що мають схоже призначення або умови використання.

Первісна вартість запасів у бухгалтерському обліку не підлягає зміні, за винятком випадків, прямо передбачених НП(С)БО 9 [9].

Оцінка вибуття запасів відбувається одним із таких методів:

- ідентифікованої собівартості конкретної одиниці запасів;
- середньозваженої собівартості;
- собівартості перших за часом надходження (ФІФО);
- нормативних затрат;
- за цінами продажу.

Для запасів з однаковим призначенням і умовами використання застосовується лише один із перелічених методів.

Характеристика методів оцінки вибуття виробничих засобів наведена у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Характеристика методів оцінки вибуття виробничих засобів

Метод оцінки	Характеристика
1	2
Ідентифікована собівартість	Оцінюються запаси, що використовуються для спеціальних замовлень і проектів, а також такі, які не можуть взаємно заміщувати один одного
Метод нормативних затрат	Передбачає використання встановлених на підприємстві норм витрат на одиницю продукції з урахуванням нормального рівня використання матеріалів, праці, потужностей і діючих цін.
Метод ФІФО	Базується на припущенні, що запаси використовуються в тій самій послідовності, у якій вони надходили на підприємство.

1	2
Середньозважена собівартість	Для звітного місяця здійснюється шляхом ділення: суми вартості залишку запасів на початок місяця плюс вартість запасів, одержаних у звітному місяці, на загальну кількість запасів на початок місяця плюс кількість отриманих за місяць. Кожна операція вибуття може оцінюватися за середньозваженою собівартістю, розрахованою як відношення сумарної вартості запасів на дату операції до їх загальної кількості на цю ж дату.
За цінами продажу	Оцінка за цінами продажу застосовується переважно підприємствами роздрібною торгівлі, які мають велику й змінну номенклатуру товарів із приблизно однаковим рівнем торговельної націнки.

Вартість малоцінних та швидкозношуваних предметів, переданих в експлуатацію, повністю списується з балансу.

Оцінка запасів на дату балансу відбувається за запаси за нижчою з двох оцінок: первісною вартістю або чистою вартістю реалізації (рис.2.1).

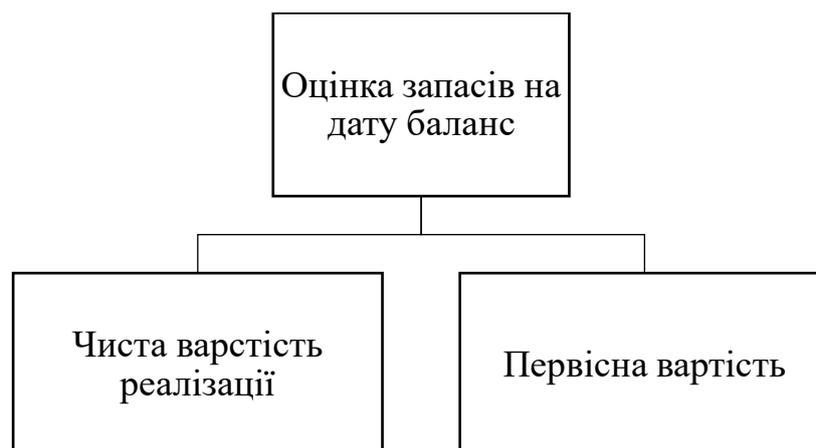

Рисунок 2.1 – Оцінка запасів на дату балансу

Якщо на дату балансу ціни на запаси знизилися, вони зіпсовані, застарілі або іншим чином втратили частину очікуваних економічних вигід, такі запаси відображаються за чистою вартістю реалізації.

Матеріали та інші допоміжні запаси, що призначені для виробництва, не коригуються до чистої вартості реалізації, якщо очікується, що готову продукцію, виготовлену з них, буде реалізовано не нижче її собівартості. Якщо ж зниження ринкових цін на матеріали призведе до того, що собівартість готової продукції перевищить чисту вартість її реалізації, такі матеріали відображаються за чистою вартістю реалізації.

Чиста вартість реалізації визначається для кожної одиниці запасів як очікувана ціна продажу мінус очікувані витрати на завершення виробництва та збут.

Сума, на яку первісна вартість запасів перевищує чисту вартість реалізації, а також вартість повністю втрачених, зіпсованих або відсутніх запасів, списується до витрат звітного періоду. До моменту встановлення винних осіб суми нестач і втрат обліковуються на позабалансових рахунках. Після визначення винуватців сума, що підлягає відшкодуванню, визнається дебіторською заборгованістю та доходом звітного періоду.

Якщо у наступних періодах чиста вартість реалізації запасів, які раніше були уцінені та залишаються на балансі, зростає, то сума збільшення (але не більше раніше здійсненої уцінки) визнається іншим операційним доходом із одночасним збільшенням вартості таких запасів.

2.2 Документальне оформлення обліку виробничих запасів.

Документальне оформлення операцій із запасами є ключовим елементом системи внутрішнього контролю та інформаційного забезпечення бухгалтерського обліку підприємства. Належно оформлені первинні документи забезпечують достовірність даних, що використовуються для формування фінансової звітності, здійснення внутрішнього аналізу та прийняття управлінських рішень. Відповідно до вимог чинного законодавства України первинні документи мають містити обов'язкові реквізити, а їх форми та порядок складання визначаються нормативно-правовими актами центральних органів виконавчої влади. У випадку, коли типова форма документа не передбачена, підприємство розробляє власний документ з урахуванням установлених вимог до первинної інформації.

На рисунку 2.2 зображено рух запасів.

Рисунок 2.2 – Рух запасів

Надходження запасів на підприємство відбувається з різних джерел: від зовнішніх постачальників, внутрішніх виробничих підрозділів, засновників як внесок до статутного капіталу, фізичних осіб або внаслідок обмінних операцій. Для підтвердження факту отримання матеріальних цінностей застосовуються різні види документів – від прибуткового ордеру до товарно-транспортної накладної.

У разі надходження запасів власного виробництва (готової продукції, напівфабрикатів, допоміжних матеріалів) використовується накладна-вимога на відпуск (внутрішнє переміщення) матеріалів. Документ складається у двох примірниках, підписується особою, що передає запаси, та матеріально відповідальною особою, яка їх приймає. Це забезпечує безперервність руху інформації та можливість зіставлення даних про випуск продукції і її оприбуткування.

Надходження запасів у вигляді внеску до статутного капіталу підтверджується прибутковим ордером, актом про приймання матеріалів або товарно-транспортною накладною встановленої форми. Операції з обміну запасів також оформлюються аналогічними документами залежно від умов і способу передачі.

Особливої уваги потребують операції з безоплатного отримання запасів, оскільки вони мають специфічні вимоги щодо відображення в обліку. Такі операції засвідчуються накладною-вимогою, товарно-транспортною накладною зі штампом про оприбуткування, актом про приймання матеріалів або прибутковим ордером. Останній складається у день фактичного надходження запасів.

Якщо запаси отримані від постачальника або після переробки на стороні, факт їх оприбуткування підтверджується відповідною товарно-транспортною накладною, засвідченою штампом складу, або прибутковим ордером. У разі виявлення розбіжностей щодо якості чи кількості матеріалів складається акт про приймання матеріалів за участю матеріально відповідальної особи та представника постачальника. Якщо вантаж прибув залізничним транспортом, застосовується комерційний акт, форма якого регламентована галузевим законодавством.

Ситуації, коли запаси надходять без супровідних документів, потребують складання акта про приймання матеріалів. Це дозволяє підприємству захистити свої економічні інтереси й забезпечити відображення фактичних надходжень у бухгалтерському обліку. Аналогічно оформлюється приймання запасів на відповідальне зберігання – такі матеріали ізолюються від власних запасів підприємства та обліковуються окремо.

Надходження запасів від фізичних осіб, які не є суб'єктами підприємницької діяльності, оформлюється закупівельним актом. У ньому фіксуються характер операції, кількісні та вартісні показники, ідентифікаційні дані учасників операції.

Для товарів, що надходять на реалізацію за договором комісії, використовуються спеціальні форми квитанцій і товарних ярликів, затверджені відповідним міністерством.

В табл. 2.3 первинні документи, які застосовуються при надходженні запасів

Таблиця 2.3

Основні первинні документи, що застосовуються при надходженні запасів

Джерело надходження	Основний документ	Додатковий документ
1	2	3
Постачальники	ТТН, прибутковий ордер	Акт приймання

1	2	3
Власне виробництво	Накладна-вимога	—
Внесок до статутного капіталу	Прибутковий ордер	Акт, ТТН
Обмін запасів	Прибутковий ордер	Акт приймання
Безоплатне отримання	Накладна-вимога	Акт, ордер
Фізичні особи	Закупівельний акт	—
Комісійні товари	Квитанція	—

Переміщення запасів між підрозділами підприємства оформлюється накладною-вимогою на відпуск матеріалів. Документ використовується також при передачі матеріалів на інші територіальні дільниці. Внутрішній рух запасів є критично важливим для контролю за збереженням активів, тому оформлення здійснюється виключно уповноваженими особами.

Відпуск запасів у виробництво відбувається на підставі ліміту, що встановлюється планово-економічною службою. Для цього застосовуються лімітно-забірні картки, які контролюють використання матеріалів у межах нормативів. Перевищення встановленого ліміту можливе лише за наявності дозволу керівника і оформлюється окремою накладною.

Вибуття запасів, що призначені для реалізації, оформлюється товарно-транспортною накладною або накладною-вимогою.

Операції з безоплатного вибуття запасів оформлюються стандартними видатковими документами – накладною-вимогою або ТТН, залежно від виду переданих матеріалів (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Документальне забезпечення вибуття запасів

Вид операції	Документ
1	2
Відпуск у виробництво	Лімітно-забірна картка

1	2
Реалізація	ТТН, накладна-вимога
Продаж за готівку	Товарний звіт
Комісійні товари	Реєстр реалізованих товарів
Безоплатне вибуття	Накладна-вимога, ТТН

Організація документообігу забезпечує своєчасне надходження первинних документів до бухгалтерської служби. Підприємство розробляє власний графік документообігу, в якому визначаються строки складання, передачі, перевірки та обробки документів. Графік може бути оформлений як схема або перелік взаємопов'язаних робіт.

Первинні документи поточного місяця після обробки формуються у хронологічні справи, нумеруються, переплітаються та передаються до архіву підприємства. Для реєстрації прибутково-видаткових документів може створюватися окремий реєстр, що ведеться матеріально відповідальною особою.

У випадку застосування комп'ютерних систем обліку електронні документи використовуються відповідно до законодавства щодо електронного документообігу. Зберігання первинних документів здійснюється відповідно до вимог Закону України «Про Національний архівний фонд і архівні установи» та Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг».

Отже, документальне оформлення операцій з руху запасів є важливою складовою системи бухгалтерського обліку та контролю підприємства. Від правильності складання первинних документів залежить точність відображення господарських операцій, своєчасність формування облікових даних і відповідність інформації вимогам нормативно-правових актів. Використання належних форм документів, наявність графіка документообігу та дотримання правил зберігання документації забезпечують прозорість, відповідність та контрольованість операцій із запасами.

2.3 Синтетичний і аналітичний облік виробничих запасів

Організація обліку виробничих запасів на підприємстві базується на поєднанні синтетичного та аналітичного рівнів відображення інформації. Синтетичний облік забезпечує узагальнення даних про наявність і рух запасів за їх основними групами, тоді як аналітичний – деталізує інформацію за місцями зберігання, матеріально відповідальними особами, номенклатурними номерами та іншими характеристиками.

Синтетичний облік відображає узагальнені дані про запаси за рахунком 20 «Виробничі запаси», який деталізується такими субрахунками, які зображено на рис. 2.3 [5].

Рисунок 2.3 – Характеристика рахунку 20 «Виробничі запаси»

В табл. 2.5 наведено характеристику субрахунків рахунку 20. «Виробничі запаси»

Таблиця 2.5

Характеристика субрахунків рахунку 20 «Виробничі запаси» [14]

Субрахунок	Зміст обліку	Основні об'єкти
1	2	3
201 «Сировина й матеріали»	Облік матеріалів, що безпосередньо входять у виробничий процес або є його допоміжними компонентами	сировина, основні матеріали, допоміжні матеріали, сільськогосподарська продукція для переробки
202 «Купівельні напівфабрикати та комплектуючі»	Облік напівфабрикатів і комплектуючих виробів, придбаних для доопрацювання або монтажу у власній продукції	металеві, дерев'яні, залізобетонні конструкції, вузли, прилади
203 «Паливо»	Облік палива для технологічних процесів, транспорту та опалення	дизельне паливо, бензин, газ, тверде паливо, мастильні матеріали
204 «Тара і тарні матеріали»	Облік тари та матеріалів для її ремонту та виготовлення	ящики, контейнери, клепка, деталі тари
205 «Будівельні матеріали»	Облік матеріалів і конструкцій, необхідних для будівельно-монтажних робіт	цегла, цемент, бетонні блоки, конструкції до монтажу

1	2	3
206 «Матеріали, передані в переробку»	Матеріали, що передані стороннім підприємствам на переробку	різні види сировини для переробки
207 «Запасні частини»	Облік деталей та агрегатів для ремонту обладнання, машин і транспортних засобів	вузли, деталі, агрегати, шини
208 «Матеріали сільськогосподарського призначення»	Облік ЗЗР, насіння, кормів, добрив та біопрепаратів	добрива, біопрепарати, хімікати, насіння
209 «Інші матеріали»	Облік відходів виробництва та матеріалів, що не входять до інших груп	стружка, обрізки, невивправний брак, металобрухт

На фермерському господарстві «ГУДИМ» використовують такі субрахунки:

- 203 «Паливо»
- 207 «Запасні частини»
- 208.2 «Ядохімікати»
- 208.5 «Міндобрива».

Аналітичний облік забезпечує деталізацію інформації за найменуванням матеріалів, маркою, сортом, розміром, місцем зберігання та матеріально відповідальною особою.

Він ведеться у кількісному та вартісному вимірах, що відповідає вимогам Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку (наказ Мінфіну № 88) [15].

Аналітичний облік забезпечує інформаційну базу для:

- нормування витрат матеріалів;
- калькулювання собівартості продукції;

- планування закупівель;
- управління складськими запасами.

Аналітичний облік ведеться на підставі документів:

- прибуткові ордери;
- накладні-вимоги;
- акти приймання;
- акти списання;
- лімітно-забірні картки.

Регістри аналітичного обліку:

- картка складського обліку матеріалів;
- сальдова відомість;
- книга обліку матеріалів;

Регістри оформлюються відповідно до Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку (наказ Мінфіну № 88) [15].

Для забезпечення достовірності даних підприємство повинно виконувати такі вимоги:

1. Щомісячне звіряння даних складського обліку з бухгалтерськими регістрами.
2. Уніфікація номенклатури матеріалів, що виключає дублювання позицій.
3. Своєчасна передача первинних документів від складу до бухгалтерії.
4. Встановлення відповідальних осіб за ведення регістрів аналітики.
5. Застосування єдиного методу оцінки вибуття запасів (ФІФО чи середньозваженої собівартості), що визначено наказом про облікову політику.

Аналітичний облік дозволяє розрахувати фактичне споживання матеріалів у виробництві, а синтетичний — узагальнює витрати в статті «Запаси» балансу та у звіті про фінансові результати.

НП(С)БО 16 «Витрати» вимагає відображати у виробничій собівартості тільки прямі матеріальні витрати, тому точність аналітичного обліку впливає на:

- правильність калькулювання собівартості;
- визначення прибутку;

- внутрішній контроль ефективності використання ресурсів [13].

Таким чином, синтетичний та аналітичний облік виробничих запасів є взаємопов'язаними й взаємодоповнюючими елементами системи бухгалтерського обліку. Їх узгоджене функціонування забезпечує:

- достовірність і повноту облікової інформації;
- виконання вимог НП(С)БО та Закону України;
- ефективне управління матеріальними ресурсами;
- формування реальної собівартості продукції;
- підвищення економічної безпеки підприємства.

2.4 Облік надходження виробничих запасів на підприємство

Надходження виробничих запасів є ключовим етапом їх обліку, оскільки саме на цьому етапі формується первісна вартість активів та здійснюється їх оприбуткування. Запаси можуть надходити від постачальників, від внутрішніх підрозділів підприємства, у вигляді внеску до статутного капіталу, безоплатно або внаслідок обмінних операцій.

Первинним документом, що підтверджує факт надходження матеріалів на склад, є:

- товарно-транспортна накладна;
- накладна-вимога;
- акт приймання матеріалів;
- прибутковий ордер тощо.

Після приймання запасів матеріально відповідальна особа відображає їх у картках складського обліку та передає документи до бухгалтерії.

Придбані запаси відображаються в обліку за первісною вартістю.

В процесі придбання запасів підприємство, крім вартості матеріалів, сплачує вартість витрат за доставку матеріальних цінностей на підприємство, витрати зі страхування, транспортування, розвантаження тощо.

Таким чином, фактична вартість придбаних матеріальних цінностей складається з купівельної вартості та транспортно-заготівельних витрат і включається до первісної вартості запасів.

Складові первісної вартості запасів, придбаних за плату, наведені на рис. 2.4.

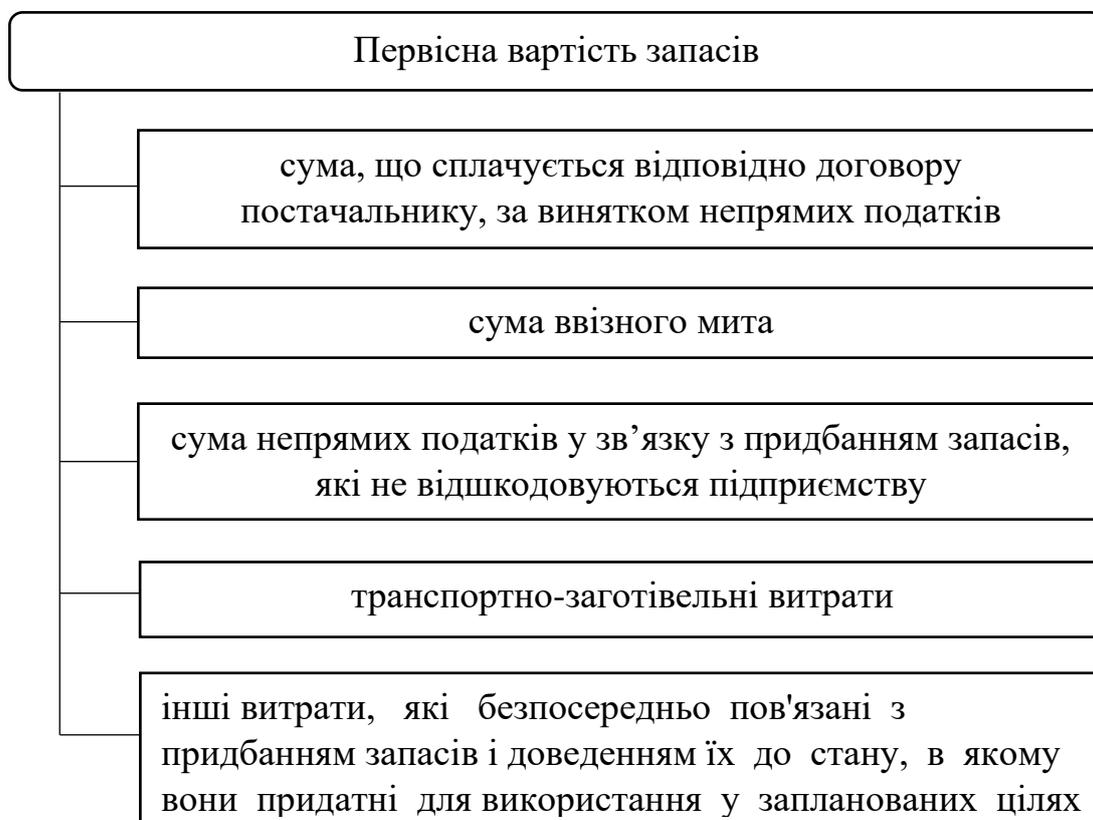

Рисунок 2.4 – Складові первісної вартості запасів, придбаних за плату

Не включаються до первісної вартості запасів, а належать до витрат того періоду, в якому вони були здійснені (встановлені):

- понаднормові втрати і нестачі запасів;
- фінансові витрати;
- витрати на збут;
- загальногосподарські та інші подібні витрати, які безпосередньо не пов'язані з придбанням і доставкою запасів та приведенням їх до стану, в якому вони придатні для використання у запланованих цілях [9].

Для обліку руху придбаних запасів призначені активні балансові рахунки 20 «Виробничі запаси» і 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети». За дебетом

цих рахунків відображається їх надходження, тобто придбання, за кредитом – витрачання для потреб виробництва, відпуск на сторону, інші вибуття.

Характеристика рахунку 20 «Виробничі запаси» наведена нами на рис. 2.5.

Дт	20 «Виробничі запаси»	Кт
Надходження виробничих запасів		Вибуття виробних запасів внаслідок використання їх для потреб виробництва, відпуск на сторону, списання виробничих запасів
Сальдо означає залишки виробничих запасів на складі на певній звітній період і відображається у II розділі активу балансу		

Рисунок 2.5 – Рахунок 20 «Виробничі запаси»

Однією із складових первісної вартості запасів є транспортно-заготівельні витрати. Сума транспортно-заготівельних витрат (ТЗВ), пов'язаних з придбанням виробничих запасів, узагальнюється на окремому субрахунку рахунків обліку запасів (2010 або 20 ТЗВ) або включається до первісної вартості виробничих запасів.

Сума транспортно-заготівельних витрат (ТЗВ), яка узагальнюється на окремому субрахунку рахунків обліку запасів щомісячно розподіляється між сумою залишку запасів на кінець звітнього місяця та сумою запасів, що вибули за звітний місяць.

Сума ТЗВ, яка відноситься до запасів, що вибули, визначається як добуток середнього відсотка ТЗВ та вартості запасів, які вибули:

$$ТЗВ_v = (\text{Середній \% ТЗВ} \times З_v) / 100, \quad (2.1)$$

де ТЗВв – сума транспортно-заготівельних витрат яка відноситься до запасів, що вибули за місяць

Зв – вартість запасів, що вибули за місяць.

Для розрахунку відсотку транспортно-заготівельних витрат використовується формула:

$$\text{Середній \% ТЗВ} = \frac{\text{ТЗВ}_{\text{поч}} + \text{ТЗВ}_{\text{м}}}{\text{З}_{\text{поч}} + \text{З}_{\text{м}}} \times 100 \%, \quad (2.2)$$

де ТЗВ_{поч} – залишок ТЗВ на початок місяця, грн;

ТЗВ_м – сума ТЗВ за місяць, грн;

З_{поч} – сума запасів на початок місяця, грн;

З_м – надходження запасів за місяць, грн.

Облік процесу придбання виробничих запасів можна вести за трьома методами, один з яких підприємство обирає самостійно та зазначає про це у Наказі про облікову політику за фактичною собівартістю та за купівельними цінами з виділенням транспортно-заготівельних витрат.

Типова кореспонденція рахунків (на умовах наступної оплати) наведена нами у табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Типова кореспонденція рахунків (на умовах наступної оплати)

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1	2	3
Надійшли виробничі запаси від вітчизняних постачальників за купівельними цінами на умовах наступної оплати	20	631
Відображено податковий кредит з ПДВ	641	631
Відображено ТЗВ (транспортування здійснювалося сторонньою організацією)	2010	631

1	2	3
Відображено податковий кредит з ПДВ	641	631
Списано з поточного рахунку транспортній організації за транспортування виробничих запасів	631	311
Списано з поточного рахунку постачальнику за виробничі запаси	631	311

Типова кореспонденція рахунків (на умовах передоплати) наведена нами у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
1	2	3
Надійшли виробничі запаси придбані з підзвітних сум	371	311
Нараховано податковий кредит з ПДВ	641	644
Оприбутковано виробничі запаси, отримані від постачальника в рахунок авансу за купівельними цінами	20	631
Відображено раніше нарахований податковий кредит з ПДВ	644	631
Здійснено взаємозалік заборгованості з постачальником	631	371

Надходження запасів із власного виробництва оцінюється за виробничою собівартістю. Оформлюється накладною-вимогою на відпуск матеріалів.

Кореспонденція рахунків:

Дт 20, 21, 22, 26, 27 – Кт 23 «Виробництво»

Доходи отриманні від безоплатне надходження запасів, визнаються у момент отримання активів. Кореспонденція рахунків:

Дт 20, 21, 22, 28 – Кт 718 "Дохід від безоплатно одержаних оборотних активів".

Облік запаси отриманих від учасника (засновника) підприємства відбувається за кореспонденцією: Дт 20, 21, 22, 28 – Кт 48

2.5. Облік вибуття виробничих запасів

Ефективний облік вибуття виробничих запасів є ключовою складовою формування достовірної інформації про витрати підприємства, собівартість продукції та фінансові результати діяльності. Згідно з вимогами НП(С)БО 9 «Запаси», списання запасів здійснюється у момент їх передачі у виробництво, продажу, безоплатної передачі, нестач, псування або іншого вибуття.

Вибуття запасів означає зменшення їх кількості та вартості на підприємстві, що супроводжується формуванням відповідних господарських операцій і бухгалтерських проведень. Коректність відображення таких операцій має важливе значення для реального визначення собівартості продукції та фінансового результату.

Вибуття виробничих запасів відбувається у процесі:

- передачі у виробництво;
- реалізації;
- внутрішнього переміщення;
- списання через псування або недостачу;
- безоплатної передачі.

Документальне оформлення вибуття залежить від характеру операції. Найпоширенішими документами є накладна-вимога, лімітно-забірна картка, акт на списання, товарно-транспортна накладна, звіт матеріально відповідальної особи.

Оцінка вибуття здійснюється згідно з НП(С)БО 9 «Запаси». Найчастіше підприємства використовують:

- метод середньозваженої собівартості;
- метод ідентифікованої собівартості;
- ФІФО;
- нормативний метод;
- метод ціни продажу [9].

На рис. 2.6 зображено методи оцінки вибуття запасів.

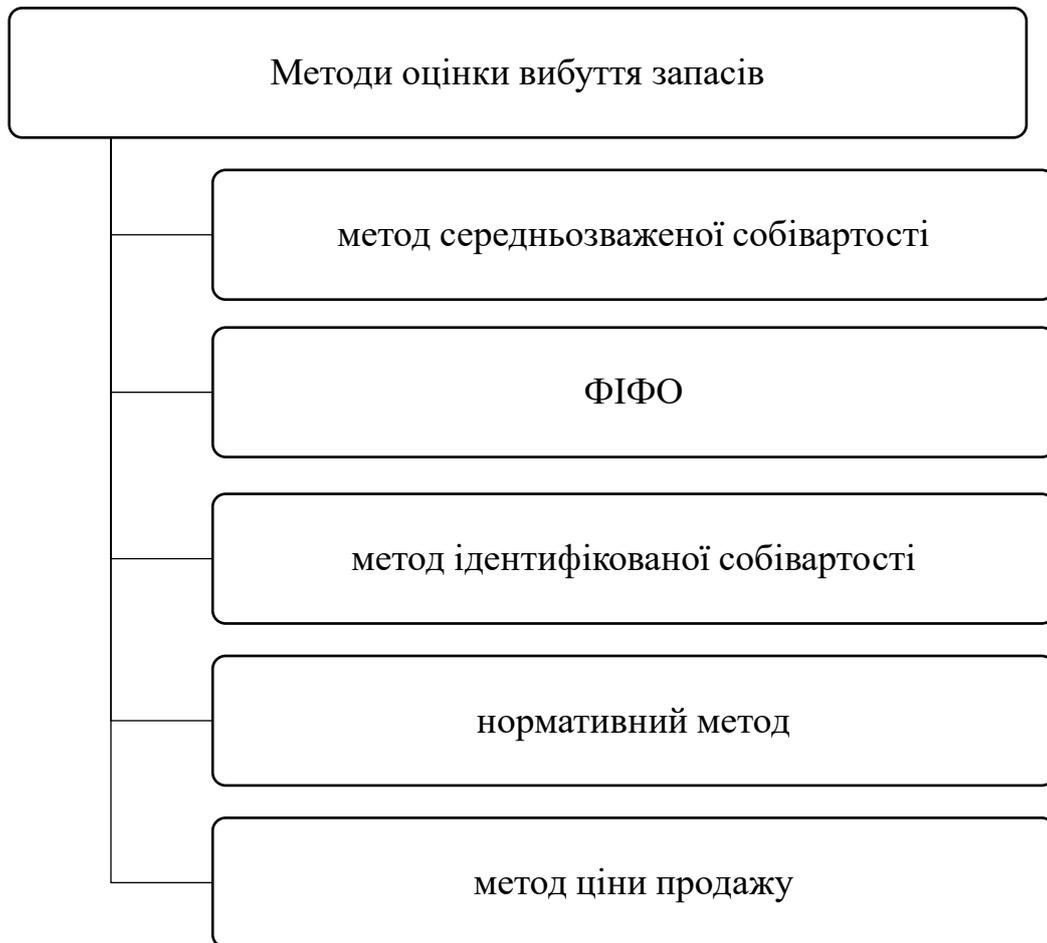

Рисунок 2.6 – Методи оцінки вибуття запасів

Вибір методу оцінки впливає на фінансовий результат, собівартість продукції та податкові показники.

В таблиці 2.7 зображено характеристику методів оцінки запасів.

Таблиця 2.7

Характеристика методів оцінки запасів [9]

Метод	Сутність	Переваги	Недоліки
1	2	3	4
ФІФО (перші надходять — перші вибувають)	Списання запасів за собівартістю перших закуплених партій	Достовірно відображає структуру запасів; відповідає реальному руху	В умовах інфляції завищує прибуток

1	2	3	4
Середньозважена собівартість	Вартість визначається за середньою ціною запасів	Найпоширеніший, простий у використанні	Усереднення може спотворювати дані за швидких змін цін
Ідентифікована собівартість	Кожна позиція списується за індивідуальною ціною	Висока точність	Складність у застосуванні
Нормативний метод	Запаси списуються за встановленими нормами	Зручний для масового виробництва	Потребує коригувань і контролю норм
Метод ціни продажу	Використовується в торгівлі	Простий для підприємств торгівлі	Не застосовується у виробництві

Вибуття запасів супроводжується бухгалтерськими проведеннями, що відображають рух вартості на відповідних рахунках, які наведені нами в табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Типові бухгалтерські проведення з вибуття запасів

Господарська операція	Дебет	Кредит
1	2	3
Передано матеріали у виробництво	23 «Виробництво»	20 «Виробничі запаси»
Списано матеріали на адміністративні витрати	92 «Адміністративні витрати»	20 «Виробничі запаси»

1	2	3
Списано на збутові потреби	93 «Витрати на збут»	20 «Виробничі запаси»
Реалізовано матеріали стороннім організаціям	902 «Собівартість реалізованої продукції»	20 «Виробничі запаси»
Визнано нестачу матеріалів	947 «Нестачі і втрати»	20 «Виробничі запаси»
Безоплатна передача запасів	949 «Інші витрати операційної діяльності»	20 «Виробничі запаси»
Втрати від браку	24 «Брак у виробництві»	20 «Виробничі запаси»

Витрачання матеріалів у виробництві формується відповідно до технологічних карт та норм витрат, встановлених на підприємстві. НП(С)БО 16 «Витрати» дозволяє включати до виробничої собівартості лише ті матеріальні витрати, що пов'язані з виготовленням продукції [13].

У разі виявлення нестач або пошкодження запасів підприємство повинно провести інвентаризацію та оформити відповідні акти.

На табл. 2.8 наведено види документів, які оформлюють при нестачах і псуванні запасів

Таблиця 2.8

Види документів при нестачах і псуванні запасів

Ситуація	Документ
1	2
Нестача під час інвентаризації	Акт інвентаризації
Псування матеріалів	Акт списання
Безповоротні втрати	Акт комісії
Встановлено винну особу	Розрахунок збитків

Розмір нестачі визначається комісією із порівнянням фактичної наявності матеріалів із даними обліку. Якщо винну особу встановлено, сума нестачі підлягає відшкодуванню; якщо ні – втрати включаються до витрат підприємства.

Відповідно до НП(С)БО 15 «Дохід», безоплатна передача запасів відображається як інші операційні витрати підприємства [12]. Одержувач, навпаки, визнає дохід від безоплатно отриманих активів. Кореспонденція рахунків:

Дт 949 – Кт 20

Коректний облік вибуття запасів визначає:

- реальну собівартість продукції;
- точність розрахунку прибутку;
- обґрунтованість управлінських рішень;
- достовірність фінансової звітності.

Облік вибуття виробничих запасів є невід’ємним елементом системи управління матеріальними ресурсами підприємства. Правильне визначення моменту вибуття, застосування відповідного методу оцінки та дотримання нормативних вимог забезпечують формування об’єктивних даних про витрати та фінансові результати діяльності. Використання сучасних підходів до документування та автоматизації обліку дозволяє мінімізувати ризики помилок і підвищити ефективність виробничих процесів.

2.6 Відображення обліку виробничих запасів у фінансовій звітності підприємства

Виробничі запаси є однією з ключових складових оборотних активів підприємства, оскільки вони безпосередньо впливають на виробничу діяльність, фінансові результати та ліквідність. Адекватне відображення запасів у фінансовій звітності забезпечує прозорість, достовірність та співставність фінансової інформації як для внутрішніх користувачів (менеджменту, співробітників), так і для зовнішніх (інвесторів, кредиторів, податкових органів, аналітиків).

Облік виробничих запасів має нормативно-правове підґрунтя і здійснюється відповідно до НП(С)БО 9. Основними завданнями обліку є визначення правильних

залишків, оцінка запасів у фінансовій звітності, своєчасне виявлення знецінення та забезпечення повної інформації про склад, обсяги, рух і оцінку запасів.

У контексті фінансової звітності виробничі запаси відображаються у звіті про фінансовий стан (баланс) та звіті про фінансові результати через вплив на собівартість реалізованої продукції, прибуток та фінансові показники.

В Україні основою обліку виробничих запасів є НП(С)БО 9 «Запаси» – визначає поняття запасів, порядок їх визнання, оцінки, класифікації та розкриття інформації про них у фінансовій звітності [9].

Згідно з НП(С)БО 9, до запасів належать: сировина, матеріали, незавершене виробництво, готова продукція, комплектуючі вироби, запасні частини, паливно-мастильні матеріали та інші складові, призначені для реалізації або використання у виробництві продукції, виконанні робіт чи наданні послуг [9].

Запаси визнаються активом, якщо існує ймовірність отримання економічних вигод від їх використання, і їх вартість може бути достовірно виміряна.

На підприємстві виробничі запаси обліковуються за первісною вартістю, яка включає фактичну ціну придбання, транспортні витрати, витрати на завантаження/розвантаження та інші безпосередні витрати на доведення запасів до стану, придатного до використання.

Первісна вартість є базою для подальшого відображення в балансі. За необхідності (наприклад, у разі зниження ринкової вартості чи псування) здійснюється перерахунок до чистої вартості реалізації, якщо вона нижча за первісну.

Запаси оцінюються також із застосуванням методів обліку запасів у виробництві:

- за фактичними витратами,
- за прямими витратами (без розподілу частини загальновиробничих витрат),
- за нормативними витратами (калькуляція) [6].

Основним звітним документом, у якому відображаються виробничі запаси, є баланс (форма №1). Виробничі запаси включаються до оборотних активів у складі рядка 1100 «Запаси».

У балансі запаси відображаються за чистою балансовою вартістю – після врахування знецінення (резерву сумнівних запасів або зниження до чистої вартості реалізації, якщо вона менша).

Приклад відображення запасів у балансі фермерського господарства «ГУДИМ» наведено в табл. 2.9

Таблиця 2.9

Запаси у балансі фермерського господарства «ГУДИМ»

Активи	Групи
I. Оборотні активи	
1100	Запаси:
1103	у тому числі готова продукція

Таким чином, у балансі показується загальна сума наявних виробничих запасів, що дозволяє оцінити частку оборотних активів, завантажених у матеріальні ресурси.

Виробничі запаси у звіті про фінансові результати не показуються окремо, але впливають на формування ключових показників через:

- собівартість реалізованої продукції – витрати на використані у виробництві матеріали включаються до собівартості;
- валовий прибуток – різниця між виручкою та собівартістю реалізованої продукції;
- операційний прибуток – результат від операційної діяльності, що залежить від правильності оцінки та списання запасів;
- чистий прибуток – кінцевий фінансовий результат, на який впливають витрати, сформовані на базі виробничих запасів.

Таким чином, запаси не відображаються окремою статтею у звіті, але їх рух та оцінка суттєво впливають на фінансові результати.

Запаси впливають на рух грошових коштів у частині грошових потоків від операційної діяльності:

- негативний грошовий потік при збільшенні запасів (закупівлі матеріалів) у загальному циклі оборотних коштів;

- позитивний вплив при зменшенні запасів (використання в виробництві та реалізації).

Зміни у залишках запасів у звіті про рух грошових коштів враховуються у розділі операційної діяльності при перерахунку чистого прибутку до чистого грошового потоку (коригування на зміни в оборотному капіталі).

НП(С)БО 9 передбачають, що запаси повинні бути відображені за не більшою з двох величин: первісна вартість та чиста вартість реалізації [9].

Якщо очікувана чиста виручка від реалізації нижча за первісну вартість, запас має бути знецінений. Різниця визнається зменшенням (коригуванням) вартості запасів та впливає на собівартість і фінансовий результат.

Підприємство може створювати резерв сумнівних запасів для тих матеріалів, що ймовірно не будуть використані або продані за повну вартість (застарілі, пошкоджені). Формування резерву здійснюється за:

- рішенням менеджменту на підставі інвентаризації;
- оцінки ризику неможливості реалізації.

Сума резерву зменшує балансову вартість запасів у балансі та впливає на фінансовий результат (зменшення прибутку у звітному періоді).

Відображення окремих операцій з виробничими запасами у бухгалтерському обліку наведено в табл. 2.10.

Таблиця 2.10

Відображення окремих операцій з виробничими запасами у бухгалтерському обліку

Операція	Бухгалтерські проводки
1	2
Надходження сировини	Дт 20 / Кт 63 (60)
Витрачання матеріалів у виробництві	Дт 23 (20) / Кт 20
Списання запасів на витрати	Дт 91 / Кт 20
Знецінення запасів	Дт 94 / Кт 20
Формування резерву сумнівних запасів	Дт 94 / Кт 39
Відновлення резерву	Дт 39 / Кт 94

Ці проводки відображають рух виробничих запасів у розрізі обсягу, собівартості та фінансового результату.

Якісна фінансова звітність має бути:

- достовірною – точною по вартості і кількості запасів;
- повною – із розкриттям необхідних даних у примітках;
- своєчасною – відповідати періодам звітності;
- співставною – аби можна було аналізувати динаміку.

У примітках до фінансової звітності підприємство повинно розкривати:

- облікову політику щодо запасів;
- методи оцінки;
- дані про знецінення;
- інформацію про резерви;
- ризики, пов'язані із запасами.

Це забезпечує користувачам звітності розуміння суті запасів, їх впливу на фінансові результати та фінансовий стан.

Проблеми обліку запасів у фінансовій звітності:

- не ефективне формування резервів – недооцінювання знецінення призводить до завищення активів;

- відсутність автоматизації обліку – помилки у залишках, труднощі зі звірками.

3. Нерегулярні інвентаризації – спотворення даних про фактичні залишки.

Шляхи вдосконалення обліку запасів у фінансовій звітності:

- проводити регулярні інвентаризації із аналізом причин розбіжностей
- розробити методику періодичного перегляду резервів і знецінення.

Отже, виробничі запаси є важливим елементом фінансової звітності підприємства, що впливає на активи, витрати та прибуток. Адекватний облік і відображення у звітності забезпечують достовірну інформацію для прийняття управлінських рішень, оцінки фінансової стабільності та ефективності діяльності. Вдосконалення облікових процедур, автоматизація та правильне розкриття даних сприятимуть підвищенню якості фінансової звітності підприємства.

РОЗДІЛ 3 АУДИТ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

3.1 Мета, завдання, нормативно-інформаційне забезпечення аудиту виробничих запасів

Виробничі запаси займають значну частку активів підприємства і мають безпосередній вплив на собівартість продукції, фінансові результати та платоспроможність. У зв'язку з цим аудит виробничих запасів є надзвичайно важливим елементом зовнішнього та внутрішнього фінансового контролю. Аудиторська перевірка запасів дозволяє забезпечити обґрунтованість фінансової звітності, запобігти шахрайству та виявити порушення в обліку чи зберіганні матеріальних ресурсів.

Головна мета аудиту виробничих запасів – підтвердження достовірності інформації про запаси, що відображена у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності підприємства. Це означає, що аудитор має встановити:

- відповідність обліку запасів нормативним документам;
- наявність, стан та місце зберігання запасів;
- правильність оцінки запасів;
- законність операцій з запасами;
- ефективність використання матеріальних ресурсів [44].

Крім того, аудит запасів спрямований на:

- виявлення потенційних ризиків (нестачі, крадіжок, псування, неправильного обліку);
- перевірку системи внутрішнього контролю за рухом та збереженням запасів;
- аналіз ефективності управління матеріально-технічними ресурсами.

Для досягнення мети аудиту необхідно вирішити низку конкретних завдань, зокрема:

- перевірка наявності запасів шляхом інвентаризації або участі в ній.
- аналіз первинних документів: надходження, переміщення, списання (накладні, акти, ордери тощо).
- оцінка правильності класифікації та оцінки запасів відповідно до облікової політики.

- контроль обліку запасів на складах та в бухгалтерії, перевірка узгодженості аналітичного та синтетичного обліку.

- виявлення невикористаних або застарілих матеріалів, які не беруть участі у виробництві.

- аналіз змін у запасах за період – виявлення причин їх коливання.

- перевірка розрахунків із постачальниками та дотримання умов договорів поставок [19].

На рис. 3.1 зображено завдання аудиту виробничих запасів.

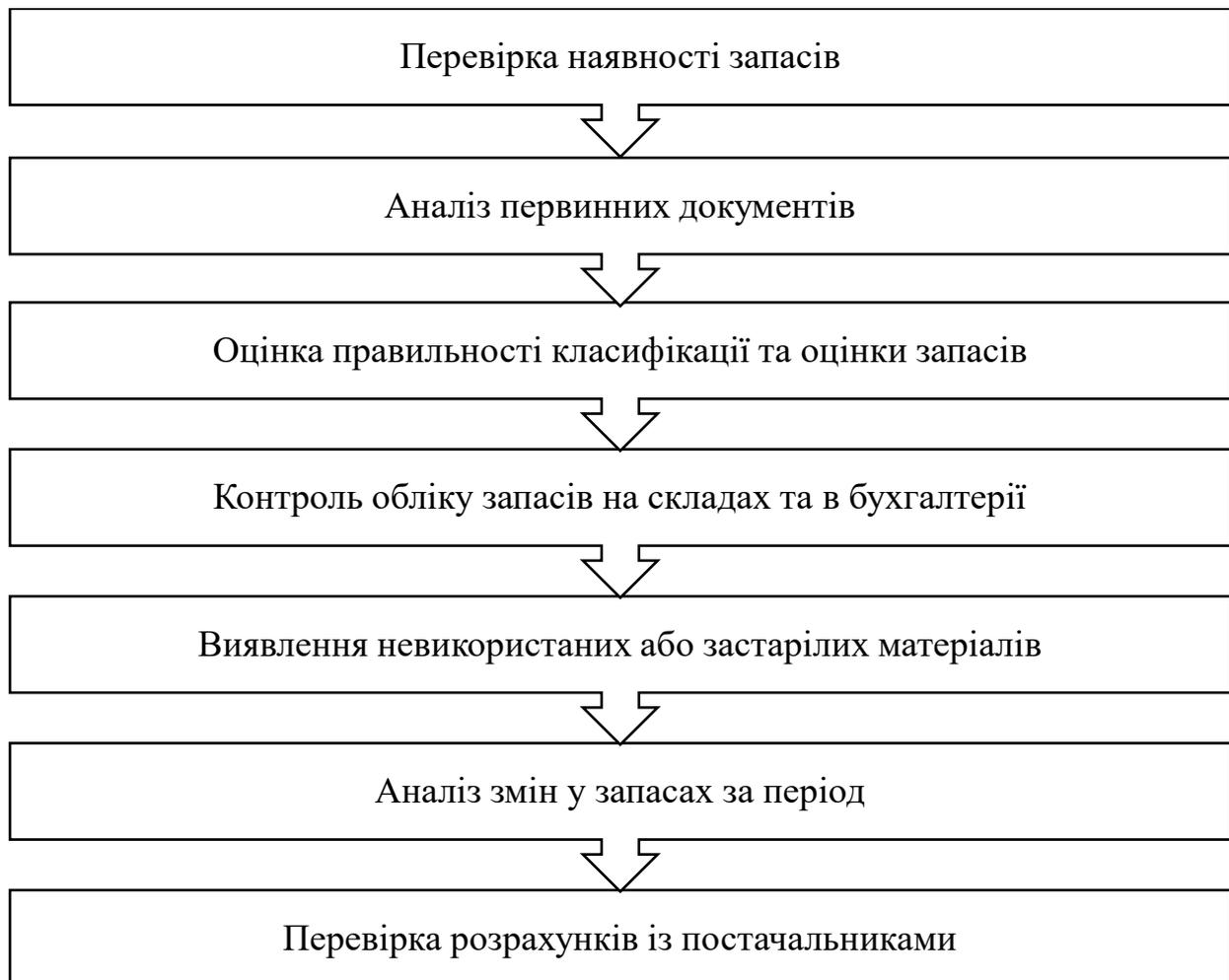

Рисунок 3.1 – Завдання аудиту виробничих запасів

Ці завдання допомагають скласти об'єктивну картину про ефективність управління запасами та дотримання облікової дисципліни.

Аудитор при перевірці має спиратися на нормативно-правову та методичну базу, яка регулює як бухгалтерський облік запасів, так і аудиторську діяльність.

Основні джерела:

1. Законодавчі акти України:

- Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» – встановлює загальні принципи обліку запасів.

- Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» – регламентує порядок проведення аудиту.

2. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку (НП(С)БО):

- НП(С)БО 9 «Запаси»;

- НП(С)БО 16 «Витрати»

3. Міжнародні стандарти аудиту (МСА)

4. Методичні рекомендації з обліку запасів (Наказ Мінфіну): Деталізують застосування НП(С)БО.

5. Нормативні акти з оподаткування запасів (Податковий кодекс України): Регулюють податковий облік, витрати на придбання та списання.

6. Внутрішня документація підприємства:

- Облікова політика;

- Посадові інструкції;

- Накази на інвентаризацію, акти, товарно-транспортні накладні тощо [44].

В табл. 3.1 зображено нормативно-інформаційне забезпечення аудиту виробничих запасів

Таблиця 3.1

Нормативно-інформаційне забезпечення, що використовуються під час аудиту виробничих запасів

Джерело інформації	Характеристика змісту документа
1	2
П(С)БО 9 «Запаси»	Визначає порядок визнання, оцінки та відображення запасів у бухгалтерському обліку і фінансовій звітності

1	2
Нормативні документи щодо постачання продукції виробничо-технічного призначення	Регламентують договірні відносини між постачальниками та покупцями виробничо-технічних ресурсів
Нормативні документи з інвентаризації запасів	Визначають порядок організації та проведення інвентаризації матеріальних цінностей
Нормативні документи з організації документообігу в бухгалтерському обліку	Регламентують правила оформлення первинних документів і надання їм юридичної сили
Нормативно-довідкова інформація щодо порядку видачі доручень на отримання запасів	Визначає правила оформлення та використання доручень при отриманні та відпуску запасів
Основні положення з обліку тари на підприємстві	Регламентують організацію та методику обліку тари
Нормативні вимоги щодо обліку МШП на складі та в експлуатації	Регламентують порядок передачі МШП зі складу в експлуатацію та їх подальший облік
Податкове законодавство України	Визначає порядок оподаткування операцій, пов'язаних із рухом виробничих запасів
Методичні вказівки щодо застосування типових форм первинної документації з обліку запасів	Регламентують порядок заповнення та використання типових форм первинних документів
Нормативні документи щодо норм списання та витрачання запасів	Встановлюють допустимі норми витрат і списання запасів
Нормативні документи про списання природного убутку	Визначають допустимі втрати запасів у межах норм природного убутку

Аудит виробничих запасів безпосередньо впливає на:

- зниження ризиків викривлення даних у фінансовій звітності;
- виявлення фактів шахрайства та зловживань;
- удосконалення системи внутрішнього контролю;
- оптимізацію запасів – уникнення перевитрат, зниження втрат від псування.

Особливо це важливо для підприємств у виробничій сфері, де запаси формують значну частину активів.

Отже, аудит виробничих запасів – це складна та відповідальна процедура, що вимагає глибокого знання нормативної бази, методів оцінки та контролю матеріальних цінностей. Його ефективність забезпечує правильність формування фінансових результатів підприємства, а також підвищує довіру до його фінансової звітності з боку інвесторів, власників і контролюючих органів.

3.2. Методика проведення аудиту виробничих запасів.

У процесі фінансового аудиту важливе місце займає перевірка виробничих запасів – матеріальних ресурсів, які підприємство використовує у виробничому циклі. Від правильності ведення обліку запасів, їх оцінки, списання та збереження значною мірою залежить достовірність фінансової звітності та реальний фінансовий стан суб'єкта господарювання. Методика аудиту запасів охоплює організаційні, документальні, контрольні та аналітичні процедури, що дозволяють виявити можливі викривлення, шахрайство або порушення норм обліку.

Планування є першим і ключовим етапом аудиторської перевірки. Аудитор повинен зібрати попередню інформацію про підприємство: його організаційну структуру, виробничу діяльність, структуру обліку запасів, діючу облікову політику.

Основні завдання цього етапу:

- ознайомлення з обліковою політикою щодо запасів (методи оцінки, порядок списання, періодичність інвентаризацій).
- визначення обсягу перевірки (на основі аналітичного огляду структури активів).

- ідентифікація зон підвищеного ризику (завищення залишків, подвійний облік, несанкціоноване списання).

- формування програми аудиту (вибір об'єктів, методів, періоду перевірки) [19].

Результатом планування є формування аудиторської програми перевірки запасів, яка включає конкретні процедури: аналіз документів, участь в інвентаризації, запити, тестування, аналітичні розрахунки тощо.

Під час планування аудитор складає програму проведення аудиту, яку зображено в табл. 3.2

Таблиця 3.2

Програма проведення аудиту виробних запасів

№	Аудиторська процедура	Мета	Джерело інформації
1	2	3	4
1	Ознайомлення з обліковою політикою щодо запасів	Визначити методи оцінки та списання, які застосовує підприємство	Наказ про облікову політику
2	Визначення частки запасів у активах	Оцінити суттєвість статті запасів у структурі балансу	Баланс (звіт про фінансовий стан) (форма №1)
3	Аналіз руху запасів за період	Виявити незвичні коливання або нетипові операції	Оборотно-сальдова відомість
4	Участь в інвентаризації запасів	Підтвердити фактичну наявність та стан запасів	Акти інвентаризації (інв-3)
5	Перевірка первинних документів при надходженні запасів	Встановити законність придбання, правильність оформлення	Накладні, прибуткові ордери, договори
6	Перевірка списання запасів	Оцінити обґрунтованість та відповідність списання	Акти списання, вимоги-накладні

1	2	3	4
7	Тестування вибіркових господарських операцій	Виявити помилки у проведенні окремих операцій	Журнали обліку, первинні документи
8	Оцінка системи внутрішнього контролю за запасами	Визначити рівень ризику і надійності системи	Посадові інструкції, правила доступу, внутрішні накази
9	Перевірка правильності оцінки запасів	Переконатися у відповідності до П(С)БО 9	Облікові реєстри, калькуляції
10	Перевірка відображення запасів у звітності	Встановити достовірність показників фінансової звітності	Баланс (звіт про фінансовий стан) (форма №1), Примітки до звітності
11	Узагальнення результатів перевірки	Сформулювати висновки щодо правильності обліку запасів	Робочі документи аудитора
12	Формулювання аудиторського висновку	Надати незалежну оцінку достовірності звітності в частині запасів	Висновок аудитора

Спочатку аудитор здійснює перевірку наявності виробничих запасів.

Цей етап передбачає:

- участь аудитора в інвентаризації запасів (проведення спостереження або контрольних перерахунків);
- оцінку відповідності даних інвентаризації бухгалтерському обліку;
- аналіз причин відхилень між обліковими та фактичними залишками.

При перевірці документального оформлення операцій з виробничими запасами оцінюється правильність і повнота оформлення таких документів:

- прибуткові ордери, накладні (при надходженні);
- вимоги-накладні, акти списання матеріалів (при вибутті);
- акти передачі (при внутрішньому переміщенні запасів);
- звіт про рух матеріалів по складу.

Особливу увагу аудитор приділяє перевірці реквізитів, відповідності підписів та дати документів.

Потім здійснюється перевірка оцінки та обліку запасів.

Важливо перевірити, чи відповідає оцінка запасів методам, визначеним у НП(С)БО 9 «Запаси» [9]. Аудитор перевіряє:

- як оцінюються запаси при надходженні (собівартість, включення транспортно-заготівельних витрат);
- який метод списання застосовується (ФІФО, середньозважена собівартість тощо);
- чи проводиться переоцінка запасів, якщо їх чиста вартість реалізації менша за собівартість.

У процесі аудиту застосовуються такі методи:

1. Документальна перевірка

Зіставлення первинних документів з даними обліку, виявлення відсутніх або підроблених документів.

2. Аналіз облікових записів

Порівняння даних синтетичного та аналітичного обліку, перевірка правильності переносу залишків, арифметичних підрахунків.

3. Аналітичні процедури

- розрахунок коефіцієнта оборотності запасів;
- динаміка залишків запасів за період;
- аналіз обсягів списань у розрізі підрозділів.

4. Тестування операцій

Вибіркове відстеження окремих операцій «від джерела до обліку» — наприклад, закупівля сировини, її надходження на склад, списання у виробництво, відображення в обліку.

5. Огляд системи внутрішнього контролю

Відбувається оцінка:

- наявності відповідальних осіб;
- правил доступу до складів;
- періодичності перевірок;
- розподілу обов'язків між працівниками.

Під час аудиту можуть бути виявлені такі порушення:

- відсутність інвентаризації;
- невідповідність фактичних залишків даним бухгалтерського обліку;
- завищення вартості запасів;
- списання запасів без підтвердних документів;
- порушення облікової політики щодо оцінки запасів.

Аудитор повинен не лише виявити помилки, але й оцінити їх вплив на достовірність фінансової звітності.

В табл. 3.3 зображено типові помилки та ризики при аудиті запасів

Таблиця 3.3

Типові помилки та ризики при аудиті запасів [19]

№	Порушення	Можливі наслідки
1	2	3
1	Відсутність первинних документів	Неможливість підтвердити витрати
2	Подвійний облік однієї партії	Завищення залишків
3	Відсутність інвентаризації	Ризик заниження або крадіжок
4	Недотримання методу списання запасів	Викривлення фінрезультатів
5	Помилки в оцінці запасів	Невірне відображення активів

При аудиті виробничих запасів використовують аудиторські процедури, які зображено в табл. 3.4

Аудиторські процедури при перевірці виробничих запасів

№	Процедура	Мета процедури	Документ/джерело
1	Вивчення облікової політики	Зрозуміти методи оцінки та списання запасів	Наказ про облікову політику
2	Аналіз структури запасів	Визначити групи, що потребують глибокої перевірки	Головна книга, аналітичний облік
3	Перевірка участі в інвентаризації	Підтвердити фактичну наявність запасів	Акт інвентаризації (інв-3)
4	Зіставлення документів	Порівняти прибуткові/видаткові документи з обліком	Накладні, вимоги, ордери
5	Перевірка арифметичних розрахунків	Оцінити точність списання, середньої собівартості	Журнал господарських операцій
6	Тестування вибіркової операцій	Виявити помилки або зловживання	Первинні документи
7	Аналіз оборотності запасів	Оцінити ефективність використання запасів	Форма 1 «Баланс», калькуляції
8	Перевірка відповідності П(С)БО 9	Перевірити правильність оцінки та обліку	Бухгалтерські регістри, політика

Методика проведення аудиту виробничих запасів охоплює широкий комплекс процедур – від вивчення облікової політики підприємства до аналізу первинних документів та участі в інвентаризації. Успішне проведення аудиту потребує

глибокого розуміння НП(С)БО, міжнародних стандартів аудиту, специфіки обліку запасів та внутрішньої організації підприємства.

Отже, застосування комплексного підходу до перевірки запасів дає можливість виявити не лише технічні помилки в обліку, а й потенційні шахрайські схеми, зловживання або порушення внутрішнього контролю. Висновки аудитора щодо запасів мають вагоме значення для формування загального висновку про фінансову звітність підприємства.

3.3 Оформлення результатів аудиту виробничих запасів

Завершальним етапом аудиту є оформлення його результатів. Правильне документування аудиторської перевірки – це не лише дотримання стандартів, але й основа для формування обґрунтованого та прозорого висновку. Від якості оформлення результатів залежить довіра користувачів фінансової звітності до висновків аудитора, а також юридична захищеність самого аудитора.

Оформлення результатів аудиту запасів має здійснюватися відповідно до Міжнародних стандартів аудиту (МСА), зокрема МСА 230 «Документація аудиту», МСА 500 «Аудиторські докази» та МСА 700 «Формування думки та надання звіту щодо фінансової звітності».

Робоча документація – це всі матеріали, зібрані аудитором у процесі перевірки, що підтверджують виконання процедур, результати тестування, аналітичні огляди та інші висновки.

Робочі документи аудиту виробничих запасів:

- копії первинних документів (накладних, актів списання);
- таблиці перевірки правильності оцінки запасів;
- протоколи участі в інвентаризації;
- запити та відповіді від підприємства;
- розрахунки коефіцієнтів оборотності запасів;
- виявлені порушення та аудиторські висновки щодо них.

Робочі документи мають:

- чіткість і логічність викладу;

- послідовність виконаних процедур;
- посилання на джерела інформації;
- зберігання відповідно до строків, установлених законодавством (зазвичай не менше 5 років)

Приклад робочих документів при аудиті виробничих запасів наведено в табл. 3.5-3.8.

Таблиця 3.5

Перевірка відповідності оцінки запасів НП(С)БО 9

Показник	За обліком	Відповідність НП(С)БО 9	Коментар
Метод оцінки вибуття	Середньозважений	Так	Указано в обліковій політиці
Собівартість з урахуванням витрат на доставку	Так	Так	Витрати включені правильно
Переоцінка за чистою вартістю реалізації	Не проводилась	Ні	Ризик завищення залишків

Таблиця 3.6

Опитувальний лист для бухгалтера підприємства

Запитання	Відповідь
Який метод списання запасів ви застосовуєте?	Середньозважений
Хто відповідає за проведення інвентаризації?	Завідувач складу
Як часто проводиться інвентаризація?	Раз на рік
Чи виявлялися розбіжності між обліком і фактом?	Інколи, під час перевірок

Тестування вибірових операцій

№	Дата	Операція	Первинний документ	Відображення в обліку	Висновок
1	05.11.2025	Надходження плівки	Накладна №456	Відображено на рахунку 20	Правильно
2	12.11.2025	Списання цукру у виробництво	Вимога-накладна №38	Відображено на 23 рахунку	Правильно
3	20.11.2025	Списання тари	Відсутній документ	Не підтверджено документально	Порушення

Таблиця 3.8

Робоча таблиця обліку залишків запасів

№	Найменування запасів	Од. виміру	Залишок за даними обліку	Фактичний залишок	Відхилення	Коментар аудитора
1	Борошно пшеничне	Кг	2 000	1 950	-50	Пояснення: списання не проведено
2	Цукор-пісок	Кг	1 500	1 500	0	Без порушень
3	Плівка пакувальна	М	1 000	1 050	+50	Надходження не відображене

Фінальний документ – Аудиторський звіт незалежного аудитора – складається після завершення перевірки. Його форма та зміст регулюються МСА 700, 705, 706.

Обов'язкові елементи Аудиторський звіт незалежного аудитора :

1. Назва документа.

2. Адресат: власники, керівництво, інвестори, держоргани тощо.

3. Вступна частина:

- ідентифікація фінансової звітності, що перевіряється;
- період перевірки;
- відповідальність підприємства та аудитора.

4. Опис обсягу аудиту:

- стандарт, за яким проводився аудит (МСА);
- рівень забезпечення достовірності;
- обсяг перевірених даних (у т.ч. щодо запасів).

5. Аудиторська думка:

- безумовно позитивна (немає суттєвих викривлень);
- умовно-позитивна (виявлені викривлення, але не критичні);
- негативна (суттєві викривлення);
- відмова від надання думки (неможливо перевірити).

6. Пояснювальний параграф (за потреби):

- наприклад, наявність застарілих запасів або відсутність інвентаризації.

7. Дата, підпис, печатка аудитора [17].

Види аудиторської думки поділяються на немодифіковану (безумовно-позитивну), коли звітність достовірна, і модифіковані – із застереженням, негативна та відмова від висловлення думки, що залежать від наявності суттєвих викривлень або обмежень аудиторських доказів. Основні види висновків стосуються підтвердження фінансової звітності, відповідності вимогам та ефективності діяльності.

Безумовно-позитивний (або немодифікований): фінансова звітність достовірно відображає всі суттєві аспекти господарської діяльності, відповідає концептуальній основі, є зрозумілою та надійною, і дозволяє користувачам зрозуміти вплив операцій.

Модифіковані думки:

- думка із застереженням: аудитор вважає, що викривлення є суттєвими, але не всеохоплюючими, або не зміг отримати достатні докази щодо певного, але не всеохоплюючого аспекту.

- негативна думка: викривлення є суттєвими та всеохоплюючими; фінансова звітність не відображає достовірно фінансовий стан та результати діяльності.

- відмова від висловлення думки: аудитор не зміг отримати достатні та прийнятні докази для формування думки через дуже суттєві обмеження обсягу перевірки, що впливають на всі аспекти звітності [17].

Додаткові документи, що оформлюються до Звіт незалежного аудитора:

1. Пояснювальна записка:

- аналіз виявлених помилок;
- рекомендації з їх усунення;
- коментарі щодо ефективності системи внутрішнього контролю.

2. Додатки до висновку:

- таблиці з аналізом залишків запасів;
- виявлені відхилення;
- розрахунки фінансових коефіцієнтів;
- витяги з первинної документації.

Аудиторський звіт надається у письмовій формі, підписується уповноваженою особою та передається керівництву підприємства або замовнику.

Один примірник зберігається в архіві аудиторської фірми згідно з вимогами МСА 230.

Таки чином, оформлення результатів аудиту запасів є підсумком усієї аудиторської діяльності. Воно повинно бути об'єктивним, достовірним і відповідати стандартам. Якісна документація – запорука професійної відповідальності аудитора та гарантія для користувачів звітності.

Ретельне оформлення висновків щодо виробничих запасів дозволяє:

- чітко ідентифікувати виявлені порушення;
- обґрунтувати аудиторську думку.

РОЗДІЛ 4 АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ

4.1 Аналіз динаміки обсягу, складу та структури виробничих запасів.

Ефективне управління виробничими запасами є однією з ключових складових успішної операційної діяльності підприємства. Запаси – це не лише ресурси для виробництва, а й елемент оборотного капіталу, який впливає на ліквідність, фінансову стійкість, конкурентоспроможність, здатність виконувати замовлення та адаптуватися до ринкових змін.

При цьому динаміка обсягу, склад та структура запасів відображає реальні процеси, що відбуваються в ресурсному забезпеченні підприємства: від планування закупівель до їхнього використання у виробничому циклі.

Аналіз зазначених аспектів дозволяє:

- виявити тенденції змін у використанні ресурсів;
- оцінити доцільність формування запасів;
- забезпечити оптимальну політику замовлень;
- зменшити фінансові ризики внаслідок надмірних чи недостатніх запасів.

Основні показники, які використовуються для аналізу динаміки запасів:

1. Абсолютні величини запасів – фактичні обсяги на початок і кінець періоду.
2. Абсолютні зміни запасів
3. Темп зростання (скорочення)
4. Відносні зміни (у відсотках) – для оцінювання порядку змін.
5. Структурні коефіцієнти – частка кожної групи запасів у загальному обсязі:

Структура запасів характеризує співвідношення між різними групами ресурсів. Її аналіз дозволяє:

- визначити пріоритетні групи ресурсів;
- оцінити відповідність запасів потребам виробництва;
- оцінити ризики надлишкових або дефіцитних позицій [40].

Для аналізу використано дані бухгалтерського обліку за звітні роки:

- 2022 – базовий період;
- 2023 – звітний період;
- 2024 – останній аналізований період.

Для оцінювання ефективності управління запасами на підприємстві проаналізуємо зміну їхнього обсягу за останні три роки. Згідно з табл. 4.1 та графіком (рис. 4.1), виробничі запаси змінювались наступним чином:

Таблиця 4.1

Аналіз обсягу виробничих запасів фермерського господарства «ГУДИМ» за 2022-2024 рр.

Рік	Обсяг виробничих запасів, тис. грн	Абсолютна зміна, тис. грн	Темп приросту/зниження, %
2022	10 300,00	—	—
2023	10 791,30	+491,30	+4,77%
2024	7 407,90	-3 383,40	-31,35%

Рис. 4.1 показує зміну обсягу виробничих запасів за 2022-2024 рр.

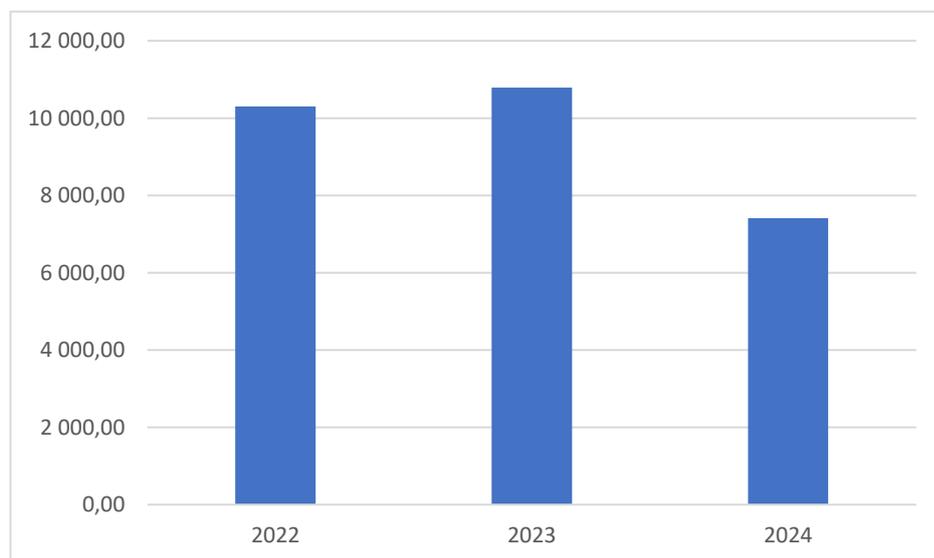

Рисунок 4.1 – Динаміка обсягу виробничих запасів фермерського господарства «ГУДИМ» за 2022-2024 рр.

У 2023 році відбулося збільшення обсягу запасів на 491,3 тис. грн, або 4,77% порівняно з 2022 роком. Це може бути пов'язано з сезонним збільшенням обсягів закупівель на посівну кампанію. А у 2024 році відбулося різке скорочення запасів – на 3 383,4 тис. грн, що становить – 31,35%. Така тенденція може бути спричинена активним використанням запасів без поповнення.

Загалом, період характеризується нестабільною динамікою, де помірне зростання в 2023 р. змінюється суттєвим спадом у 2024 р.

Проведений аналіз показав, що фермерське господарство «ГУДИМ» у 2022-2023 рр. демонструвало стабільне управління запасами, однак у 2024 р. обсяг виробничих запасів різко скоротився більш ніж на третину, що потребує подальшої діагностики.

Для підтримки стабільного виробництва доцільно:

- провести факторний аналіз причин зменшення запасів;
- оцінити, чи відповідає поточний рівень запасів виробничим потребам;
- визначити доцільність впровадження стратегій оптимізації запасів

Склад запасів характеризує назви і групи матеріальних ресурсів, що знаходяться на складах підприємства. У нашому дослідженні виділено основні групи:

- запаси, в тому числі готова продукція;
- готова продукція.

Таблиця 4.2 представляє структуру запасів за 2022-2024 рр.

Таблиця 4.2.

Структура виробничих запасів за групами ФГ «ГУДИМ» за 2022-2024 рр.

Рік	Запаси, в т. ч. готова продукція тис. грн	Готова продукція, тис. грн	Частка готової продукції, %
2022	10 300,00	8 264,40	80,24%
2023	10 791,30	6 626,30	61,40%
2024	7 407,90	3 045,80	41,11%

У 2022 році частка готової продукції у складі запасів була дуже високою – понад 80%, що свідчить про накопичення товару на складі.

У 2023 році відбувається зменшення частки готової продукції до 61,4%. Це вказує на покращення продажів.

У 2024 році частка зменшилась ще сильніше – до 41,1%, що є істотним зниженням. Це є результатом зменшення замовлень. Спостерігається поступове зменшення частки готової продукції в загальному обсязі запасів. Це свідчить про покращення логістики та збуту.

Частка готової продукції у структурі запасів фермерського господарства «ГУДИМ» у 2022–2024 роках поступово зменшується, що свідчить про зміну підходу до управління запасами. Це може бути як позитивним результатом збільшення оборотності.

Проведений аналіз динаміки обсягу, складу та структури виробничих запасів свідчить про такі ключові висновки:

1. У 2022-2023 рр. спостерігалось незначне зростання загального обсягу запасів (на 4,77%), що, ймовірно, було зумовлено підготовкою до збільшення виробничої активності.

2. У 2024 році обсяг виробничих запасів суттєво скоротився — на 31,35%, що може бути як наслідком оптимізації закупівель і покращення оборотності.

3. Структурний аналіз показав істотне зниження частки готової продукції у складі запасів: з 80,2% у 2022 р. до 41,1% у 2024 р. Це свідчить про прискорення збуту.

4. Аналіз складу запасів дозволив виявити поступову зміну виробничих пріоритетів господарства: зменшення надлишків готової продукції на користь більш мобільного обороту матеріалів та компонентів.

5. Зміни в запасах узгоджуються з тенденціями ринку, що підтверджує економічну обґрунтованість управлінських рішень у сфері ресурсного забезпечення та збуту.

Таким чином, динаміка обсягу, складу та структури запасів свідчить про цілеспрямовану політику фермерського господарства щодо підвищення

ефективності використання виробничих ресурсів, що, у свою чергу, позитивно позначається на фінансових результатах діяльності.

4.2 Оцінка якісного стану виробничих запасів

Якісний стан виробничих запасів – це комплексна характеристика, що визначає придатність, технічну відповідність, збереженість і фактичну готовність запасів до використання у виробничому процесі. В умовах сучасного аграрного виробництва, яке характеризується сезонністю, коливаннями цін на ресурси, залежністю від природно-кліматичних умов та ринкових коливань, саме якість запасів визначає не лише виробничу безперервність, а й ефективність використання ресурсів.

Якісні характеристики запасів містять не тільки фізичні параметри (свіжість, цілісність, відповідність специфікаціям), а й економічні (рівень втрат при зберіганні, вартісні втрати внаслідок знецінення) та організаційні (наявність документального оформлення, відповідність обліку фактичним залишкам). Тому оцінка якісного стану має бути комплексною і базуватися на кількісних і якісних показниках.

Якісний стан запасів безпосередньо впливає на:

- технологічну безперервність виробництва, оскільки запаси низької якості можуть призвести до зупинок виробничих процесів;
- економічну ефективність, адже витрати на списання зіпсованих чи непридатних матеріалів знижують прибутковість;
- фінансові показники підприємства, оскільки якісні запаси дозволяють уникати зайвих закупівель, оптимізувати обіговий капітал та підвищувати обіговість ресурсів;
- якість кінцевої продукції, бо некондиційні сировина та матеріали можуть значно погіршувати якість кінцевого продукту.

Отже, оцінка якісного стану запасів має системний характер і повинна включати як внутрішній моніторинг, так і регулярні інвентаризаційні перевірки.

Для кількісної оцінки застосовувалися наступні показники:

- рівень відповідності запасів нормативним вимогам: відсоток запасів, що відповідають технічним умовам та стандартам;
 - строки придатності запасів: частка ресурсів, строк зберігання яких перевищує встановлені нормативи;
 - індекс втрат під час зберігання: частка втрат (за обсягом або вартістю) в структурі запасів;
 - розбіжність між обліковими та фактичними залишками (як відсоток);
 - якість зберігання: оцінка умов (температура, вологість, захист від шкідників).
- На рис. 4.2 зображено показники оцінки якісного стану запасів.

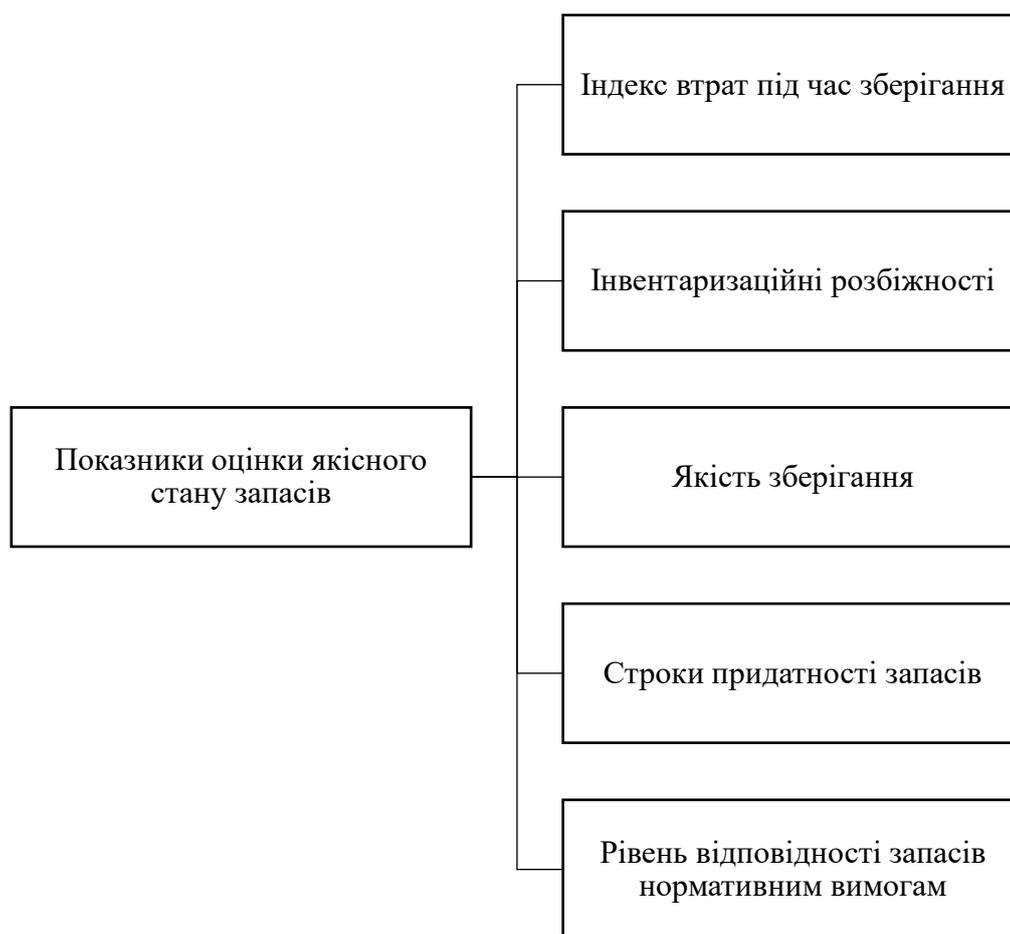

Рисунок 4.2 – Показники оцінки якісного стану запасів

Проведено огляд технічної документації щодо придбаної сировини, матеріалів та готової продукції. Встановлено, що:

- всі поставки насіння, добрив, матеріалів мають відповідні сертифікати та технічні паспорти;

- протоколи лабораторного контролю відповідають вимогам чинних стандартів;

- документи на пальне та мастильні матеріали містять повну інформацію про партії.

Це свідчить про високий рівень формальної відповідності запасів нормативним вимогам.

Одним із суттєвих ризиків при тривалому зберіганні сировини (особливо насіння, добрив та частини матеріалів) є псування та втрата якості. В аналізованих даних виявлено:

- частина запасів добрив та насіння (близько 3,2%) зберігалася понад нормативний термін без фактичного використання;

- для групи ПММ – незначні втрати (до 0,4%) через випаровування і природні фізичні процеси.

Ці показники не перевищують критичних значень, але є сигналом для підвищеної уваги до контролю термінів зберігання та впровадження системи пріоритетного використання.

Оцінка умов зберігання включала:

- перевірку температурного режиму;

- контроль вологості;

- наявність захисту від шкідників і гризунів;

- оцінку складських приміщень на предмет герметичності.

Аналіз показав, що:

- складські приміщення відповідають вимогам щодо збереження більшості груп запасів;

- систематичний моніторинг параметрів середовища здійснюється однак переважно вручну;

- відсутні сучасні автоматизовані системи контролю умов (температура, вологість).

Це створює потенційні ризики для довготривалого зберігання чутливих матеріалів.

Планові інвентаризації показали розбіжності між обліковими та фактичними залишками на рівні 1,6% по окремим групам запасів. Це невелике відхилення, що може бути зумовлене помилками у внесенні даних до облікового журналу або неточностями при списанні в процесі виробництва.

Втрати під час зберігання включають:

- фізичні втрати – випаровування, псування;
- моральне знецінення – втрата якості через тривалий термін зберігання;
- технічні втрати – механічні пошкодження упаковки, тари.

За результатами інвентаризацій, загальні втрати не перевищували 5% від загальної вартості запасів за звітний період, що є прийнятним для аграрного підприємства, але вимагає оптимізації.

В табл. 4.3 проведено аналіз якісного стану запасів.

Таблиця 4.3

Аналіз якісного стану запасів

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.
Частка готової продукції (%)	80,2%	61,4%	41,1%
Частка неліквідних запасів (%)	1,1%	2,6%	3,2%
Втрати через зіпсування (%)	0,3%	0,5%	0,4%

Зменшення частки готової продукції свідчить про активні продажі та покращену оборотність, але зростання частки неліквідних ресурсів — сигнал про потребу у систематизації складських залишків та можливу ревізію закупівельної політики.

На основі проведеного аналізу були ідентифіковані такі ключові проблеми:

1. Наявність частини запасів, що зберігаються тривалий час без використання.
2. Відсутність автоматичного контролю зберігання — ручне ведення параметрів підвищує ймовірність помилок.

3. Потенційні втрати якості сировини через зміну кліматичних умов, що може впливати на довготривале зберігання.

Для підвищення якісного стану виробничих запасів доцільно:

1. Впровадити систему автоматизованого контролю умов зберігання (датчики вологості, температури, шкідників).
2. Запровадити регулярні ревізійні перевірки із залученням відповідальних осіб.
3. Оптимізувати строки використання шляхом системного планування виробництва, щоб уникнути тривалого зберігання.
4. Застосовувати методи прогнозування попиту, що дозволить зменшити надмірні залишки.
5. Реалізувати програму навчання персоналу щодо сучасних практик зберігання.

Проведена оцінка якісного стану запасів фермерського господарства «ГУДИМ» показала, що:

- Запаси загалом відповідають вимогам стандартів та умовам зберігання, але існують окремі недоліки в управлінні строками зберігання та умовами контролю.
- Виявлені неліквідні та застарілі залишки, що вимагають оптимізації.
- Інвентаризаційні розбіжності є незначними, але вказують на потребу поліпшення обліку.
- Впровадження рекомендованих заходів дозволить підвищити якість запасів, знизити втрати і підвищити економічну ефективність діяльності.

4.3 Аналіз ефективності використання виробничих запасів на підприємстві

Ефективне використання виробничих запасів є ключовим чинником забезпечення стійкості операційного циклу, зниження собівартості продукції, оптимізації оборотного капіталу та підвищення рентабельності діяльності підприємства. Погано організована система управління запасами призводить до надлишкового зберігання, морального старіння, втрат, затримок у виробництві та зниження фінансової гнучкості.

Ефективність використання запасів оцінюється через комплекс відносних та абсолютних показників, які відображають:

- швидкість обороту запасів;
- рівень залученого капіталу у запаси;
- здатність запасів генерувати прибуток;
- витрати, пов'язані зі зберіганням.

До ключових економічних показників ефективності належать:

- Коефіцієнт оборотності запасів;
- Тривалість одного обороту запасів (днів);
- Рентабельність виробничих запасів [37].

Коефіцієнт оборотності запасів – це показник, що характеризує, скільки разів за звітний період оборотні запаси повністю пройшли цикл від надходження до реалізації:

$$Коб = \frac{Срп}{Зсер}, \quad (4.1)$$

де Срп – собівартість реалізованої продукції за період (тис. грн);

Зсер – середній залишок виробничих запасів за період (тис. грн).

Високе значення коефіцієнта свідчить про активне використання запасів, їх швидкий обіг, а низьке – про можливі надлишки або неефективне управління.

Тривалість одного обороту запасів – показник, який показує, скільки днів у середньому запаси перебувають на підприємстві до їх використання у виробництві та реалізації продукції:

$$Тоб = \frac{360}{Коб}, \quad (4.2)$$

де 360 – умовна кількість днів у році (використовується для розрахунків у аграрному секторі з урахуванням сезонності);

Коб – коефіцієнт оборотності запасів.

Зменшення тривалості обороту означає підвищення ефективності використання запасів.

Для об'єктивного аналізу ефективності використання запасів фермерського господарства «Гудим» було обчислено основні показники на підставі даних, що наведені в табл. 4.4.

Таблиця 4.4

Дані для розрахунку показників ефективності використання запасів

Рік	Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	Середній залишок запасів, тис. грн
2022	13 770,0	9582,2
2023	20 225,	10545,7
2024	22 866,0	9099,6

Проведемо розрахунок коефіцієнта оборотності запасів у 2022 році:

$$K_{об} = \frac{13770}{9258,2} = 1,44,$$

що свідчить про те, що запаси у середньому повністю оновлювалися приблизно 1,44 рази за рік.

У 2023 році:

$$K_{об} = \frac{20225}{10545,7} = 1,92,$$

тобто запаси оберталися майже 2 рази на рік, що свідчить про пришвидшення їх використання.

У 2024 році:

$$K_{об} = \frac{22866}{9099,6} = 2,5,$$

тобто запаси оберталися понад 2,5 рази на рік, що є позитивним показником.

В табл. 4.5. узагальнено розрахунок коефіцієнта оборотності і тривалість обороту.

Таблиця 4.5

Розрахунок коефіцієнта оборотності і тривалість обороту

Рік	Коефіцієнт оборотності	Тривалість обороту, днів
2022	1,44	250 днів
2023	1,92	188 днів
2024	2,51	144 днів

Коефіцієнт оборотності виробничих запасів зріс із 1,44 у 2022 році до 2,51 у 2024 році, що вказує на помітне підвищення ефективності використання ресурсів.

Тривалість одного обороту зменшилась із 250 до 144 днів, тобто підприємство почало майже вдвічі швидше використовувати запаси у виробничому процесі.

Це свідчить про зменшення перевантаження складів, прискорення реалізації продукції та кращу взаємодію між закупівлями, виробництвом і збутом.

Разом зі зростанням собівартості та обсягів реалізації, ефективність використання запасів стала одним із ключових чинників фінансового зростання підприємства.

$$\text{Рентабельність запасів} = \frac{\text{Середній залишок виробничих запасів}}{\text{Чистий прибуток}} \times 100\% \quad (4.3)$$

$$P_{2022} = \frac{9\,582,2}{16\,242,4} \times 100\% \approx 169,53\%$$

$$P_{2023} = \frac{10\,545,7}{23\,280,6} \times 100\% \approx 220,7\%$$

$$P_{2024} = \frac{9\,099,6}{25\,891,9} \times 100\% \approx 284,54\%$$

Рентабельність виробничих запасів зростала протягом усіх трьох років — від 169,5% у 2022 до 284,5% у 2024.

Це свідчить про значне підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів: запаси швидше перетворюються на продукцію, яка приносить прибуток.

Попри зменшення запасів у 2024 році, прибуток зріс, що означає оптимізацію всього виробничого циклу – закупівель, обліку, управління й збуту.

Такий показник є вище середнього по аграрному сектору, що говорить про високу результативність господарської діяльності.

Серед чинників, що сприяли покращенню ефективності використання запасів, можна виокремити:

- удосконалення системи закупівель, з орієнтацією на фактичні потреби виробництва;

- зменшення залишків готової продукції на складах, про що свідчить зниження її частки у структурі запасів;

- підвищення оборотності матеріалів та сировини за рахунок чіткого планування виробничого процесу;

- збільшення обсягів реалізації продукції без нарощування складування.

Попри позитивні зміни, аналіз дозволив виявити певні потенційні загрози та недоліки:

1. Відсутність автоматизованої системи обліку запасів, що підвищує ризик помилок у розрахунках та управлінні.

2. Різкі коливання обсягів запасів між роками можуть свідчити про нестабільність постачань або недостатню прогнозованість.

3. Високі темпи зростання собівартості продукції потребують додаткового моніторингу впливу запасів на витрати.

Для подальшого підвищення ефективності використання виробничих запасів у ФГ «ГУДИМ» доцільно:

1. Оптимізувати облікові процеси шляхом автоматизації.

2. Запровадити політику «точно вчасно» - закупівлі за конкретним планом виробництва.

3. Скоротити період зберігання готової продукції, активізувавши маркетинг і збут.

4. Проводити щоквартальний аналіз оборотності із залученням управлінського персоналу.

Проведений аналіз ефективності використання виробничих запасів у фермерському господарстві «Гудим» показав позитивну динаміку:

- оборотність запасів зросла з 1,44 до 2,51 за три роки.
- скорочено тривалість обороту на 106 днів, що позитивно впливає на ліквідність та зменшення витрат на зберігання.
- зросла собівартість продукції, але ефективність використання ресурсів дозволила підприємству підвищити чистий прибуток, що свідчить про економічну зрілість управлінських рішень.

Рентабельність виробничих запасів у ФГ «ГУДИМ» за 2022-2024 роки стійко зростала – з 169,53% до 284,54%, що свідчить про високу ефективність використання матеріальних ресурсів.

Запаси стали не просто засобом забезпечення виробництва, а прибутковим інструментом управління, що трансформується у фінансові результати.

Одночасне зростання рентабельності та оборотності свідчить про системну роботу підприємства над підвищенням ефективності, а не випадкові коливання.

Такий рівень рентабельності перевищує середньогалузеві показники, що робить ФГ «ГУДИМ» конкурентоспроможним та стійким до зовнішніх ризиків.

Таким чином, ФГ «ГУДИМ» впевнено рухається у напрямі оптимізації запасів та підвищення загальної рентабельності діяльності, застосовуючи сучасні принципи ресурсного менеджменту.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

У процесі проведеного дослідження було комплексно розглянуто організаційні та методичні засади обліку, аналізу і аудиту виробничих запасів на прикладі фермерського господарства «ГУДИМ». Отримані результати дали змогу сформулювати низку теоретичних висновків і практичних рекомендацій.

Основні висновки:

1. На фермерському господарстві «ГУДИМ» органами управління є Голова господарства та Загальні збори учасників господарства.

2. Основним видом діяльності є вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур.

3. Бухгалтерія складається з головного бухгалтера і бухгалтера.

4. Аналіз основних техніко-економічних показників діяльності ФГ «ГУДИМ» за 2022-2024 роки дозволив виявити, що підприємство є фінансово стійким.

5. На фермерському господарстві «ГУДИМ» ефективність використання виробничих запасів є високою.

6. Виробничі запаси є важливою складовою активів підприємства, що забезпечують безперервність виробничого процесу. Ефективне управління ними сприяє оптимізації витрат і підвищенню рентабельності діяльності.

7. Облік виробничих запасів у ФГ «ГУДИМ» ведеться відповідно до вимог національного законодавства, зокрема НП(С)БО 9 «Запаси».

8. Система синтетичного та аналітичного обліку запасів функціонує, але потребує вдосконалення, зокрема впровадження електронного обліку для підвищення оперативності інформації та зменшення ризиків помилок.

9. В рамках дослідження також було проведено аналіз ефективності використання запасів. Встановлено, що існують резерви підвищення ефективності їх обігу, зокрема шляхом впровадження сучасних підходів до управління запасами.

Пропозиції щодо удосконалення:

1. Створити документообіг в обліку запасів, запровадивши уніфіковані форми первинної документації та регулярну перевірку їх повноти та достовірності.

2. Автоматизувати облік виробничих запасів за допомогою сучасних програмних продуктів для забезпечення оперативного доступу до інформації та мінімізації людського фактору.

3. Розробити внутрішній регламент з управління виробничими запасами, який передбачатиме оптимальний рівень страхового запасу, періодичність інвентаризації та відповідальність матеріально-відповідальних осіб.

4. Застосовувати економічні методи аналізу запасів для оцінки ефективності управління ресурсами.

5. Удосконалити внутрішній аудит запасів, включивши до програми перевірок контроль за умовами зберігання, частотою інвентаризації, а також відповідністю облікової політики до реальних умов господарської діяльності.

Реалізація зазначених заходів сприятиме підвищенню достовірності облікових даних, посиленню внутрішнього контролю та ефективнішому використанню виробничих запасів на підприємстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України: Закон України від 02 грудня 2010 р. № 2755-VI. / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 16.11.2025).
2. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21 грудня 2017 р. № 2258-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text> (дата звернення: 03.11.2025).
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 р. №996-XIV / Верховна Рада України. URL: zakon.rada.gov.ua/go/996-14 (дата звернення: 16.11.2025).
4. Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 р. № 973-IV. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#Text> (дата звернення: 26.11.2025).
5. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій України: наказ Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 р. № 291 / Міністерство фінансів України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99> (дата звернення: 16.11.2025).
6. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів : наказ Міністерства фінансів України від 10.01.2007 р. № 2 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0561201-03#Text> (дата звернення: 21.11.2025).
7. Методичні рекомендації по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку: наказ Міністерства фінансів України від 29.12.2000 р. № 356. URL: <http://www.uazakon.com/big/text574/pg1.htm> (дата звернення: 18.11.2025).
8. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ Міністерства фінансів України від 07.07.2013 № 73 / Міністерство фінансів України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 20.11.2025).

9. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1999 № 246 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#o15> (дата звернення: 20.11.2025).
10. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»: наказ Міністерства фінансів України від 08.10.1999 р. № 237 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99> (дата звернення: 01.11.2025).
11. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» від 29.09.2020 №588 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00#Text>(дата звернення 01.11.2025 р.).
12. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»: наказ Міністерства фінансів України від 29.11.1999 р. № 290 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99> (дата звернення: 30.11.2025).
13. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: наказ Міністерства фінансів України від 31.12.99 р. № 318 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00> (дата звернення: 20.11.2025).
14. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: наказ Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 р. № 291 / Міністерство фінансів України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11> (дата звернення: 30.11.2025).
15. Положення про документальне забезпечення записів в бухгалтерському обліку: наказ Міністерства фінансів України від 24.05.1995 р. № 88. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95> (дата звернення: 22.11.2025).
16. Кодекс етики професійних бухгалтерів (редакція 2018 року). Міжнародна федерація бухгалтерів / Пер. з англ. К. : Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України, 2020. 136 с.
17. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг : видання 2018 року, частина 1 / пер. з англ. мови. Міжнар. федерація бухгалтерів, Аудиторська палата України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/mizhнародni-standarti-auditu> (дата звернення: 12.11.2025).

18. Аналіз господарської діяльності: навчальний посібник / Г.В. Даценко та ін. Вінниця : Київ. нац. торг.-екон. ун-т. Вінниц. торг.-екон. ін-т., 2021. 416 с.
19. Бондаренко О.М., Руденко Л.О. Організація і методологія проведення аудиту запасів та шляхи його вдосконалення. Економіка та суспільство. 2022. Вип. 39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-39>
20. Бондаренко О. М., Тітаренко А. Д. Економічна сутність та класифікація запасів: обліковий та управлінський аспекти. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 2. С. 63–67.
21. Бухгалтерський облік : навчальний посібник / В.М. Краєвський та ін. Ірпінь : Університет ДФС України, 2021. 388 с.
22. Бухгалтерський облік: підручник / О.В. Фоміна та ін. ; за заг. ред. О. В. Фоміної. Київ : Держ. нац. торг.-екон. ун-т, 2024. 224 с.
23. Бухгалтерський фінансовий облік: теорія та практика / Н.І. Верхоглядова та ін. Київ : Центр учбової літератури. 2021. 536 с.
24. Власенко В.А., Фурманчук О.С. Регулювання та забезпечення розвитку професії бухгалтера. *Розвиток фінансового ринку в Україні : загрози, проблеми та перспективи : матеріали V Міжнар. наук.–практ. конф.*, 23 листопада 2023 р. Полтава : Нац. ун–т ім. Юрія Кондратюка, 2023. С. 131–133.
25. Гончарук С., Бойко О. Сучасний стан та напрямки вдосконалення обліку виробничих запасів за національними і міжнародними стандартами. Молодий вчений. 2023. № 7(119). С.74-78. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-7-119-14>.
26. Грицаєнко Г.І., Грицаєнко М.І. Аналіз господарської діяльності : навчальний посібник. Мелітополь: Люкс, 2021. 260 с.
27. Гуцаленко Л.В., Марчук У.О., Мельянкova Л.В. Облік і звітність суб'єктів малого бізнесу: навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2020. 390 с.
28. Дмитренко А.В., Фурманчук О.С. Роль іноземного інвестування як засіб забезпечення стійкого і стабільного економічного зростання в Україні. *Modern directions of scientific research development : proceedings of the 11th International scientific and practical conference*. Chicago : BoScience Publisher, 2022. P. 21-27. URL: <https://sci-conf.com.ua/xi-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya->

[konferentsiyamodern-directions-of-scientific-research-development-20-22-aprelya-2022-godachikago-ssha-arhiv/](#) (дата звернення: 12.11.2025).

29. Дробязко С. І. Методичні аспекти фінансового обліку товарних запасів підприємства. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 1. С. 5–10.

30. Жижила Б.В. Удосконалення системи управління запасами на торговельних підприємствах. Ефективна економіка. 2017. № 2. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5453> (дата звернення 18.11.2025).

31. Ізмайлов Я. О., Свірко С. В. Удосконалення методичних аспектів обліку, аналізу та контролю запасів підприємств. Економіка, управління та адміністрування. 2021. № 1(95). С. 39–44. DOI: [https://doi.org/10.26642/jen-2021-1\(95\)-39-44](https://doi.org/10.26642/jen-2021-1(95)-39-44).

32. Іщенко Я.П., Подолянчук О.А. Фінансовий облік II: підручник. Вінниця : ФОП Кушнір Ю. В., 2021. 395 с.

33. Іщенко Я.П., Подолянчук О.А., Коваль Н.І. Фінансовий облік 1: підручник. Вінниця: Видавництво ФОП Кушнір Ю. В. 2020. 496 с.

34. Карпенко Є.А., Коба О.В. Підвищення якості аудиту в умовах діджиталізації. Цифрова економіка та економічна безпека. 2022. Вип.1(01). С. 56-61. URL: <https://doi.org/10.32782/dees.1-9> (дата звернення: 20.11.2025).

35. Кірдіна О. Г., Орлова В.М., Журавльов Д.А. Удосконалення організації обліку запасів з метою управління. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2024. № 88. С. 34-41. URL: <http://lib.kart.edu.ua/handle/123456789/28635> (дата звернення 12.11.2025)

36. Коба О.В., Ярова А.В. Аналіз фонду оплати праці та ефективності використання трудових ресурсів на підприємстві. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Економіка і менеджмент : зб. наук. пр.* Одеса : МГУ, 2019. Вип. 36. С. 176-182.

37. Ковальчук К.Ф. Аналіз господарської діяльності: теорія, методика, розбір конкретних ситуацій. Київ: ЦУЛ, 2020. 328 с.

38. Костюнік О. В., Чайковська Т. С. Методологічні засади обліку основних засобів. *Молодий вчений*. 2020. № 7(1). С. 111-114.

39. Косяк А.П., Зубенко А.В. Бухгалтерський облік II : навчальний посібник. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. 326 с.
40. Леськів І., Шеленко Д., Сивків В. Аналіз та контроль ефективного використання виробничих запасів підприємницьких структур. Сталий розвиток аграрної сфери: інженерно-економічне забезпечення : матеріали IV Міжн. наук.-практ. конф. (Бережани, 25 травн. 2022 р.). Бережани, 2022. С. 33–34.
41. Лишиленко О.В. Бухгалтерський облік: підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2020. 736 с.
42. Лобода Н. О., Чабанюк О. М. Бухгалтерський облік : навчальний посібник. Київ : Алерта, 2022. 224 с.
43. Облік, аналіз, аудит і оподаткування: навчально-методичний посібник / А. І. Вергун та ін.; за заг. ред. Т.М. Ковальчук. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича : Рута, 2021. 315 с.
44. Огійчук М.Ф. Рагуліна І.І., Новіков І.Т. Аудит : навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2023. 852 с.
45. Орлова В.К., Костецька Л.А. Фінансовий облік: навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури. 2021. 510 с.
46. Основи бухгалтерського обліку : навчальний посібник / В.К. Орлова та ін.; за ред. Орлової В.К. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2021. 231 с.
47. Паршин Ю.І., Паршина О.А. Основи економічного аналізу: навчальний посібник. Дніпро: «ФОП Дробязко С.І.», 2020. 180 с.
48. Пеняк Ю.С., Рудь О.О. Актуальні проблеми управління виробничими запасами в умовах воєнного стану в Україні. Сучасний стан, проблем та перспективи розвитку бізнесу, фінансово-кредитних та облікових систем: Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2022. С. 172–175.
49. Первинний облік у сільськогосподарських підприємствах : навчальний посібник / за ред. В.Я. Плаксієнко. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 440 с.
50. Польова Т. В., Охрей Т. С. Методично-організаційні особливості обліку виробничих запасів підприємства. Економічний простір. 2020. № 160. С. 124–128. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/160-23> (дата звернення: 12.11.2025).

51. Полянська О.А., Чабанюк О.М., Кондрич С.В. Управлінський облік товарних запасів: напрями удосконалення методики. Економіка і суспільство. 2018. № 19. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/197.pdf (дата звернення: 12.11.2025).
52. Подмешальська Ю. В., Скирдова О. А. Бухгалтерський облік та управлінський облік виробничих запасів. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 21. С. 93–99.
53. Подолянчук О.А., Коваль Н.І., Гудзенко Н.М. Облік в фермерських господарствах : навчальний посібник. Київ : «Центр учбової літератури», 2020. 374 с.
54. Подолянчук О. А. Облікове забезпечення системи управління виробничими запасами. Інвестиції: практика та досвід. 2024. № 5. С. 102-110.
55. Пушкарь І., Шишкіна, А. Особливості обліково-аналітичного забезпечення управління запасами. Еко-номіка та суспільство. 2022 No 44. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-74> (дата звернення: 15.11.2025).
56. Спірідонова К., Каширнікова І., Кірнос О. Управління товарними запасами торгівельних підприємств в сучасних умовах. Економічний простір. 2024. No 191 С. 401-405. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/191-68> (дата звернення: 12.11.2025).
57. Тарасишина С. Економічна сутність виробничих запасів та їх класифікація. Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю: зб. наук. пр. ІХ Всеукр. наук.-практ. Інтернет–конф., 24 берез. 2021 р.: у 2-х ч. Ч. II. Вінниця: ВРВ ВТЕІ КНТЕУ, 2021. 203 с. URL: http://vtei.com.ua/doc/doc/24_03_2zb.pdf#page=106. (дата звернення: 22.11.2025).
58. Томчук В., Михайлишева А. Особливості обліково-аналітичного забезпечення управління виробничими запасами. Економічний аналіз. 2021. Том 31. № 3. С. 198–205. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2021.03.198> (дата звернення: 12.11.2025).
59. Тютюнник Ю.М., Дорогань-Писаренко Л.О., Тютюнник С.В. Фінансовий аналіз : навчальний посібник. Полтава: Видавництво ПП «Астроя», 2020. 434 с.

60. Ужва А.М. Облік та контроль товарів у системі управління підприємством. Український журнал прикладної економіки та технологій. 2025. № 2. С. 64-67. URL: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2025-2-10> (дата звернення: 18.11.2025).
61. Фатенок-Ткачук А.О. Фінансовий облік I, II: навчальний посібник. Луцьк : ВежаДрук, 2021. 551 с.
62. Фінансовий облік – I : курс лекцій для здобувачів вищої освіти ступеня «бакалавр» спеціальності 071 «Облік і оподаткування» денної та заочної форм навчання / уклад. Н.В. Потриваєва, О.І. Лугова. Миколаїв : МНАУ, 2021. 136 с.
63. Фінансовий облік : навчальний посібник / В.М. Краєвський та ін. Ірпінь : Державний податковий університет, 2022. 616 с.
64. Фінансовий облік : підручник / Я. Д. Крупка та ін. Тернопіль : ЗУНУ, 2020. 481 с.
65. Фінансовий облік 1 (у схемах і таблицях) Частина 1 : навчальний посібник / М.Т. Теловата та ін. ; за заг. ред. М.Т. Теловатої. Київ : Інтердрук, 2019. 217 с.
66. Фінансовий облік I : навчальний посібник / Г.О. Король та ін. Дніпро : НМетАУ, 2020. 192 с.
67. Фінансовий облік і звітність : навчальний посібник / укладачі : С.І. Мельник, І.М. Горбан, Н.С. Марушко. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 388 с.
68. Фінансовий облік: навчальний посібник / О.О. Лисиченко та ін. ; за заг. ред. П.Й. Атамаса. Київ : Центр навч. літератури, 2019. 356с.
69. Чабанюк О.М., Лобода Н.О. Бухгалтерський облік: у схемах і таблицях : навчальний посібник. Київ : Алерта, 2023. 212 с.
70. Шишкова Н. Л. Оцінка ефективності автоматизації запасів підприємства. Облік, аналіз, аудит, оподаткування та фінансовий моніторинг в умовах повоєнного відновлення України: Збірник матеріалів ІХ Міжнародної науково-практичної конференції; 8 грудня 2023 р. Київ: КНЕУ, 2023. 258 с. URL: <https://www.apu.com.ua/wp-content/uploads>. (дата звернення: 12.11.2025).